

ΑΡΧΕΙΟΝ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ
ΥΠΟ
ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΚΑΛΙΤΣΟΥΝΑΚΙ

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑΙ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ"
1936

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑΙ

Δημ. Βεζανή, Ὑφηγητοῦ τῆς Γεν. Πολιτειολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν. Πολιτικὴ καὶ Οἰκονομία, Ἀθῆναι 1933, σελ. 102.

Τὸ ἔργον τοῦτο μὲ ἀπσχόλησε καὶ ἄλλοτε, εὐθύς ἅμα τῇ ἐκδόσει του, ἅτε ἀφορῶν σπουδαιότατον καὶ ἐπίκαιρον θέμα, τὸν κρατικὸν παρεμβατισμὸν, χωρὶς ἢ κριτικῆ μου νὰ ἔχη τὴν τύχην νὰ δημοσιευθῇ ἔκτοτε.

Ἡ ἀνάμιξις τοῦ κράτους εἰς τὴν Οἰκονομίαν τῆς χώρας ἀπετέλεσε τὸ θέμα ἐρευνῶν ἀπὸ παλαιᾶς ἐποχῆς, ἀφ' ἧς ἰδίως ὁ σοσιαλισμὸς ἤρχισε νὰ προβάλληται ὡς πανάκεια διὰ τὰς πτωχὰς τάξεις. Χάριν τῶν πολεμικῶν ἀναγκῶν ἐφαρμοσθεῖς κατὰ τὸν Μέγαν Πόλεμον ἐντατικῶς ὁ παρεμβατισμὸς ἀπέκτησεν ἔκτοτε βάσεις ἰσχυράς, μολοντί σειρὰ ἀποτυχίων αὐτοῦ, ἔχει ἤδη διαπιστωθῆ, οὕτως ὥστε εἰς στατιστικὸς, μελετήσας πλείστας ὄσας περιστάσεις παρεμβάσεως τοῦ Κράτους, δὲν εἶρε οὔτε μίαν. ἤτις νὰ μὴ ἔχη συνειφέρει βραδύτερον κακὸν μείζον τοῦ καλοῦ τὸ ὅποιον εἶχεν ἐπιδιώξει ἀρχικῶς.

Ὁ κ. Βεζανῆς μετὰ βραχεῖαν ἐξιτόρησιν τῶν ἐν Γερμανίᾳ ἰδίᾳ συζητήσεων, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἐν τούτοις ἀπουσιάζει ὁ Stanley Jevons, ὁ de Laveley, ὁ Lévassieur, ἀλλὰ καὶ ὁ Schöffle, φαίνεται ὅτι ἐκλέγει ὡς σταθμὸν ἀξιόλογον τὸν Rörke καὶ τὸν Mises, τὸν ὅποιον μάλιστα καίτοι ἔνα ἐκ τῶν ὀλιγίστων ζώντων οἰκονομολόγων οἵτινες συνδυάζουν τὴν θεωρίαν καὶ πείραν μὲ εὐρείαν γνῶσιν τῶν ποσοτικῶν σχέσεων καὶ ἀξιών δὲν ὀκνεῖ νὰ ἀντικρούσῃ ἐν τισὶ προχείροις.

Οὔτω συμπληροῖ τὸ πρῶτον μέρος τοῦ πονημάτος του, τὸ εἰσαγωγικόν, δυσανάλογον κατ' ἔκτασιν πρὸς τὸ σύνολον τοῦ ἔργου, χωρὶς μάλιστα ἐκ τοῦ πρώτου τούτου μέρους νὰ δύναται νὰ εἰκασθῇ ἡ πραγματικὴ ὀσβαρότης ἣν κέκτηται τὸ ὑπόλοιπον ἔργον, τὸ δεύτερον μέρος, ἐνθα ὁ συγγραφεὺς διαπραγματεύεται τὴν θεωρίαν τοῦ παρεμβατισμοῦ εἰς τὴν οἰκονομίαν.

Ὁ κ. Β. περιορίζεται εἰς τὴν ἐξέτασιν μόνον τῆς ἐπιδράσεως τοῦ Κράτους ἐπὶ τῶν τιμῶν, οὐχὶ δὲ καὶ ἐπὶ τῆς παραγωγῆς, τῆς διανομῆς, τῆς κυκλοφορίας ἢ τῆς καταναλώσεως, προτάσσει δὲ τῆς θεωρίας του βασικὰς τινὰς ἐννοίας ἐκ τῆς Πολιτικῆς καὶ τῆς Οἰκονομικῆς, χωρὶς ἢ παρεχομένη ἀνάπτυξις τῶν ἐννοιῶν τούτων νὰ εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὴν κατανόησιν τοῦ κυρίου θέματος, καίτοι, ἀξία λόγου διὰ τὴν διαύγειαν τῶν ἐννοιῶν.

Κυρίως μόνον ἀπὸ τῆς σελ. 31 ὁ συγγραφεὺς ἐπιλαμβάνεται τῆς οὐσίας τοῦ θέματος του, ἐρευνῶν μετὰ διαυγείας καὶ λεπτομερείας τοὺς τρόπους καθ' οὓς ἡ Πολιτικὴ δύναται νὰ ἐπιδράσῃ ἐπὶ τῆς Οἰκονομίας. Ἡ ἀνάλυσις τοῦ θέματος εἶνε θεμελιωδῶς ἀρτία ἀπὸ φιλοσοφικῆς ἰδίως ἀπόψεως. Ἡ ἐξέτασις ἐν τούτοις τῆς ἀλληλεξαρτήσεως τῶν τιμῶν, χωριζομένη εἰς ἀλληλεξάρτησιν λόγῳ τῆς ἀλλαγῆς τῆς τιμῆς ἐνὸς ἀγαθοῦ καταναλωσεως καὶ ἑτέρου ἀγαθοῦ παραγωγῆς, τυγχάνει ὁμοιομόρφου ἐρμηνεύσεως, καθ' ἣν ἡ ἀλλαγὴ τῶν εἰσοδημάτων τῶν παραγωγῶν συνεπάγεται ὁμοίωσιν ἀλλαγῆν τῶν τιμῶν τῶν ἄλλων ἀγαθῶν. Ἡ ἐρμηνεύει αὕτη δὲν δύναται, νομίζω νὰ εὖρη ἐπαρκῆ δικαιολογίαν εἰς τὴν παρὰ τοῦ κ. Β. καλουμένην οἰκονομικὴν ἀρχὴν καὶ συνεπαγομένην κατ' αὐτὸν τὰς ἐν τῶν εἰσοδημάτων πρὸς ἐξίσησιν, ἀλλὰ μάλλον εἰς τὴν ἀπόλυτον ἐφαρμογὴν τοῦ νόμου τῆς προσφορᾶς καὶ ζητήσεως. Οὐδὲ θὰ ἴδου-

νάμην νά συμφωνήσω πρὸς τὴν γνώμην ὅτι μόνον ἐν Στατικῇ Οἰκονομίᾳ δύναται νά ἐρευνηθῇ ἡ ἀλληλεξάρτησις τῶν τιμῶν. Ἡ εἰσαγωγή τῆς μεταβλητῆς τοῦ χρόνου ἐν τῇ στατικῇ οἰκονομικῇ ἰσορροπίᾳ, μεταβαλοῦσα αὐτὴν εἰς δυναμικὴν, συνέστησε τὸν ἀνώτατον σκοπὸν τῆς λεγομένης Μαθηματικῆς Οἰκονομίας ἀπὸ τοῦ Pareto, τοῦ Amosson, τοῦ Division και ἄλλων. ἐν τῷ κύλῳ δὲ τῶν ἐρευνῶν ἐπὶ τῆς οἰκονομικῆς ἰσορροπίας περιλαμβάνεται καὶ ἐκείνη τῆς ἀλληλεξάρτησεως ταύτης. Ἄλλ' οὐτε καὶ εἰς τὸ συμπέρασμα τοῦ κ. Β. καθ' ὃ ἡ ἀλλαγὴ τῆς τιμῆς ἐνὸς ἀγαθοῦ καταναλώσεως δὲν ἐπιφέρει ἀλλαγὰς εἰς τὸ σύνολον τῶν τιμῶν, ἐνῶ τὸ ἀντίθετον, κατ' αὐτόν, συμβαίνει προκειμένου περὶ ἀγαθῶν παραγωγῆς, θὰ ἡδυνάμην νά συμφωνήσω ἀπολύτως, δεδομένης τῆς αὐστηρᾶς ἐξαρτήσεως τῆς καταναλώσεως πρὸς τὴν παραγωγὴν.

Κατόπιν τούτων ὁ κ. Β., ἐκθέτων τὴν ἰδίαν αὐτοῦ θεωρίαν περὶ τῶν τιμῶν, τοῦθ' ὅπερ εἶνε τὸ μᾶλλον ἀξιόλογον σημεῖον τῆς ἐργασίας του, παρορᾷ τὰς γνωστὰς ὑποκειμενικὰς θεωρίας περὶ τῆς ἀξίας, καθ' ὅσον δὲν ἐνδιαφέρεται δι' αὐτὴν τὴν τιμὴν ἀλλὰ διὰ τὰ ὅρια, ἀνώτερον καὶ κατώτερον, ἅτινα δύναται αὐτὴ νά λάβῃ. Κατὰ τὴν ἐρευνάν του δὲ ταυτὴν ὁ κ. Β. κινεῖται καθ' ὃν τρόπον ὁ Pareto ἐν τῇ Οἰκονομίᾳ, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν γραμμῶν ἀδιαφορίας (lines of indifference) τοῦ Edgeworth, προσπαθῶν νά καθορίσῃ τὰ ὅρια ταῦτα τῆς ἀνταλλαγῆς διὰ τῶν ἰδίων αὐτοῦ συλλογισμῶν καὶ ἀνευ τῆς a priori γνώσεως τῶν τιμῶν, κινεῖται ἄσυναισθητῶς ἐπὶ τῶν γραμμῶν ἀδιαφορίας, ὡς ἐκινεῖτο ὁ Pareto ὅτε ἔθετε τὰς θεμελιώδεις ἐξισώσεις τῆς οἰκονομικῆς ἰσορροπίας. Ἡ ἐρευνα ἐπομένως τοῦ κ. Β. τῶν ὁρίων τῶν τιμῶν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς αὐτῆς ἀρχῆς ἀποτελεῖ σπουδαίαν περαιτέρω συμβολήν, ἣτις ὅπως τύχη πρακτικῆς ἐφαρμογῆς; θὰ ἔδει συναφῶς νά ἐρευνηθῶν καὶ τὰ ὅρια, ἀντιστοίχως, τῆς παρεμβάσεως τοῦ Κράτους.

Ἐν τῇ ἐρευνῇ ταύτῃ τῶν ὁρίων πρῶτον εἰς τὴν ἀνταλλακτικὴν οἰκονομίαν. ὁ κ. Β. πικρῶς ἀποδέχεται ὅτι ἡ τιμὴ ἐν τῇ κοινῇ οἰκονομίᾳ ἐξαρτᾶται ἀποκλειστικῶς ἐκ τοῦ ποσοῦ τῆς περιεχομένης ἐν τῇ ἀγαθῷ ἐργασίας, συμφώνως πρὸς τὴν «πονοκρατικὴν» ἀρχὴν τοῦ Effertz, ἣτις θὰ ἦγε κατὰ τὴν λεγομένην «θεωρίαν τῆς παραγωγῆς» εἰς τὸν προσδιορισμὸν τῆς οἰκονομικῆς ἰσορροπίας μὲ μίαν μόνην ἐξίσωσιν, τῶν λοιπῶν θεωρουμένων λελυμένων. Ἐὰ ὅσον δὲ ὁ κ. Β. ἀποδέχεται καὶ τὴν δυνατότητα τῆς ὑπὸ τοῦ κράτους διαθέσεως τῶν ἀναντικαταστάτων ἀγαθῶν, ἀντικρούων μάλιστα οὐχὶ μετ' ἀναμφισβήτητον πεισικότητος, τὸν Cassel σχετικῶς πρὸς τὸν τόκον, προφανῶς εἰς τὴν ἀνταλλακτικὴν οἰκονομίαν περιλαμβάνεται καὶ τὴν πέραν τοῦ σοσιαλισμοῦ οἰκονομίαν. Νομίζω ἐν τούτοις ὅτι αἱ διάφοροι μορφαὶ τῆς οἰκονομίας δὲν ἀντλοῦν τὰ χαρακτηριστικὰ τῶν μόνον ἐκ τῆς ἀνταλλαγῆς.

Ἡ ἐρευνα ἔπειτα τῶν ὁρίων τούτων ἐν τῇ καπιταλιστικῇ οἰκονομίᾳ διεξάγεται καθ' ὅμοιον τρόπον καὶ μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι ἐνταῦθα θεωρεῖται εἰσερχόμενος καὶ ὁ παράγων τῆς ὑποκατασκευαστικότητος, κάτω τοῦ ὅριου παύει ἡ παραγωγή. Ἡ τοιαύτη διασταλτικὴ χρῆσις τοῦ παράγοντος; τούτου νομίζω ὅτι παρέλκει, διότι ἡ ὑποκατασκευαστικότης αὐτὴ ὑπάρχει πάντοτε, μὲ τὴν διαφορὰν, ὅτι, ἐνῶ ἐν τῇ καπιταλιστικῇ οἰκονομίᾳ εἶνε ἀφαιμένη εἰς τὴν ἐλευθέραν βούλησιν τοῦ ἀτόμου, εἰς τὴν ἀνταλλακτικὴν φαινεται ἐμπεισιευμένη εἰς τὸ Κράτος. Διὰ τοῦτο ἐνῶ αὕτη εἶνε περὶ τὸν αὐτόσημος πρὸς τὰς σειρὰς ἀδιαφορίας, ἐν τούτοις οὐτε ὁ Edgeworth, οὐτε ὁ Pareto ἔκαμαν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν σειρῶν τούτων διάκρισιν τινα σχετικὴν μὲ τὰς ἀνωτέρω μορφὰς τῆς οἰκονομίας.

Περαιτέρω ὁ κ. Β., εἰσάγων διὰ πρώτην φοράν νέον στοιχεῖον εἰς τὴν μελέτην τοῦ πληθωρισμοῦ τῶν τιμῶν, τὴν σπουδαιότητα; σημασίας παρατήρησιν τοῦ βαθμοῦ ἐπιπέδου τιμῆς τινος ἐν τῇ ἀγορῇ, τοῦθ' ὅπερ θὰ ἡδυνάνατο ἴσως νά παράσῃ ἀφειρητὴν πρὸς ὠφελιμωτέραν ἐπεξεργασίαν τῆς Μαθημα-

τικῆς ἰσορροπίας, συνάγει τὸ μὲν κατώτερον ὄριον ὡς συνάρτησιν τῆς ἄξιας παραγωγῆς ἀγαθοῦ τινοῦ, τοῦ βαθμοῦ ἐπαναλήψεως· καὶ τοῦ συντελεστοῦ ὑποκαταστικότητος, τὸ δ' ἀνώτερον ὡς συνάρτησιν τῆς ἄξιας τῆς παραγωγῆς ὅλων τῶν λοιπῶν ἀγαθῶν ἐκτὸς τοῦ ὑπὸ παρατήρησιν, τοῦ βαθμοῦ ἐπαναλήψεως καὶ τοῦ συντελεστοῦ ὑποκαταστικότητος. Ἐπειδὴ ὁμοῦ τὸσον ὁ βαθμὸς ἐπαναλήψεως ὅσον καὶ ὁ συντελεστὴς ὑποκαταστικότητος εἶνε συναρτήσεις αὐτῆς ταύτης τῆς τιμῆς, ἡ σοβαροτάτη παρατήρησις τοῦ κ. Β. δὲν δύναται νὰ ἀποκτιθῆ ἔν τῇ πράξει τὴν ἐξαιρετικὴν σημασίαν ἧς εἶνε ἄξια, ἀφοῦ ἐμφανίζει τὰ ὄρια τῶν τιμῶν ὡς συναρτήσεις αὐτῆς τῆς τιμῆς, εἰμὴ μόνον ἂν περαιτέρω ἔρουναι κατώρθωναν νὰ παράσχουν τὴν σχέσιν ἣτις ὑπάρχει μεταξύ τιμῆς καὶ βαθμοῦ ἐπαναλήψεως, ὡς ἐπίσης· καὶ βαθμοῦ ὑποκαταστικότητος. Εἶνε βέβαιον ἂν ὁ κ. Β. βλέπει τὴν ἀνάγκην τῶν συναρτήσεων τούτων. Πάντως ὁ βαθμὸς ἐπαναλήψεως εἶνε ὅλος· νέον στοιχεῖον εἰς τὴν ἀποσteriori διαμόρφωσιν τῆς τιμῆς, μὴ σημειωθὲν οὔτε ἀπὸ τὸν Cournot, οὔτε ἀπὸ τὸν Walras, ἢ τὸν Pareto.

Θὰ ἠδύνατο, ὀπωσδήποτε, νὰ σημειωθῆ ἄστοχος ὑπὸ τοῦ κ. Β. χρῆσις τῶν συμβολικῶν παραστάσεων, συνεπειὰ τῆς ὁποίας ἀπόλυται κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐκθέσεως ἡ ἔννοια τῆς σταθερότητος ἢ μεταβλητότητος τῶν ποσοτήτων, συγγέεται δὲ καὶ ἡ ἔννοια τῆς ἀνεξαρτήτου μεταβλητῆς x καὶ τῆς συναρτήσεως αὐτῆς $\sigma(x)$. Ἡ τοιαύτη ἀνεπιτυχὴς χρῆσις τῶν συμβολικῶν παραστάσεων μισοὶ τὴν εὐκολίαν τῆς κατανοήσεως, ἣτις δυσχεραίνεται ἔτι μᾶλλον ἐκ τῆς ἐλλείψεως μεθόδου ἔν τῇ ἐκθέσει καὶ ἀπειδοῦς διατυπώσεως νέων ὄρων ἀσχέτων μὲ τὴν παρακολούθησιν τοῦ θέματος. Οὕτω ὁ βαθμὸς ἐπαναλήψεως τῆς τιμῆς ὡς συνάρτησις τοῦ χρόνου ἀποσβέσεως τοῦ μονίμου κεφαλαίου παρίσταται διὰ

$$B \theta \dots K(a)$$

*Ἐνθα ἡ K θεωρεῖται ὡς ὠρισμένη σταθερά. Ἀλλὰ τότε ὁ βαθμὸς ἐπαναλήψεως θὰ ἦτο ἀπλῶς μία γραμμικὴ συνάρτησις ἐνφ, ἀκόμη καὶ ἂν τοῦτο ἤθελε νὰ ἐκφράσῃ ὁ κ. Β., θὰ ἠδύνατο νὰ πράξῃ τοῦτο ἀπλούστερον καὶ σαφέστερον. Παρομοίως ἡ ἐκφρασις τῆς τιμῆς ὡς ποσότητος κινουμένης μεταξύ ὀρίου O καὶ Σ ἐπαρίσταται διὰ ἰσότητος, τῆς

$$*O_r. O$$

$$T = K$$

$$*O_r. \Sigma$$

ἐνθα, τῆς K λογιζομένης ὡς ἀνεξαρτήτου μεταβλητῆς, ἡ ὅλη ἐκφρασις καθίσταται δύσληπτος. Παρομοία ἀσάφεια περὶ τὴν συμβολικὴν παράστασιν παρατηρεῖται καὶ ἀλλαχοῦ, οὕτως ὡστε αὕτη, ἀντὶ νὰ διευκολύνῃ τὴν κατανοήσιν, περιπλέκει ἀντιθέτως αὐτὴν καὶ καθίσταται ἀδύνατον νὰ συναχθῶσι πρακτικῶς καὶ οὐχὶ μόνον θεωρητικῶς τὰ ὄρια τῆς δυνατότητος τοῦ κρατικοῦ παρεμβατισμοῦ εἰς τὰς τιμὰς. Ἡ μέθοδος τῆς ἐκθέσεως ἠδύνατο νὰ καταστῇ πολὺ σαφεστέρα διαστελλομένων τῶν ἐννοιῶν διὰ τῆς καταλλήλου χρήσεως τῶν συμβόλων καὶ ἰδῶς· ἂν τὰ συμβαινόντα ἔν τῇ ἀνταλλακτικῇ οἰκονομίᾳ ἐθεωροῦντο ὡς μερικὴ περίπτωσις ἐκείνων ἔν τῇ πληρεστέρᾳ κεφαλαιστικῇ οἰκονομίᾳ.

*Ὁ κ. Β. προχωρῶν περαιτέρω θίγει τὸν τρόπον τοῦ σχηματισμοῦ τῶν τιμῶν, καίτοι οὗτος δὲν σχετίζεται ἀμέσως πρὸς τὸ θέμα τοῦ παρεμβατισμοῦ. Ἐνφ ὁμοῦ ὁμολογεῖ ὅτι τῆς σχηματιζομένης ὀλικῆς ἔν τῇ ἀγορᾷ τιμῆς μόνον τὰ ὄρια, οὐχὶ δὲ καὶ ἡ τιμὴ αὐτῆ αὐτὴ δύνανται νὰ καθορισθῶσι a priori, παραλείπει νὰ ἀποδείξῃ ὅτι πράγματι ὁ σημαντικώτατος παράγων, δηλαδὴ «ἡ παρακολούθησις τῆς δυνάμεως τῶν συγκρουσμένων μερῶν» ἔν τῇ ἀγορᾷ, δὲν ἐθεωρήθη ὑπὸ τοῦ Cassel καὶ Schumpeter, καὶ ἄλλων, ὑπὸ ἄλλοιαν βεβιαῶς μορφήν, ἔν τῇ δυσχερεστάτῃ τῷ ὄντι ἐρεύνη τῆς θεωρίας τῆς Μαθηματικῆς Οἰκονομίας καὶ ἀμελεῖ νὰ δείξῃ ὅτι τὸ νέον ὑπ' αὐτοῦ εἰσαγόμενον στοιχεῖον, ὁ βαθμὸς τῆς ἐπαναλήψεως, καίτοι εἰκάζεται

σπουδαιότατον, ἀρκεί νά ἀναπληρώσῃ ὁ τοιοσδήποτε τὸ ὑπάρχον κενὸν ἐν τῇ Οἰκονομίᾳ.

Ἐν τούτοις εἶχεν ἐκ τῆς θεωρίας του τὴν δυνατότητα πρὸς συναγωγὴν διαφόρων συμπερασμάτων, ἅτινα θὰ ἠδύναντο νά ἀποτελέσουν ἀληθῆ θεωρήματα διὰ τὸν κριτικὸν παρεμβασμὸν. καὶ ὅν τρόπον, μακρὰν τοιαύτης ἐφαρμογῆς, ἡ Μαθηματικὴ οἰκονομία ἤχθη εἰς συμπεράσματα βασικῆς θεωρητικῆς σημασίας.

Τὰ; ἀνω ὁμῶς ἐκτεθεισας ἀτελείας ἐν τῇ διατυπώσει τῶν ἰδεῶν τοῦ κ. Β. ἀνταγωνίζεται ἐπιτυχῶς δροσερότης πνεύματος καὶ πρωτοτυπία καὶ βαθύτης σκέψεως, οὕτως ὥστε νά δυνάται τις νά ἰσχυρισθῆ ὅτι νεωτέρα ἔκδοσις, συστηματικώτερα, μεθοδικώτερα καὶ σαφεστέρα θὰ ἠδύνατο νά καταστήσῃ προσιτὸν εὐκόλως καὶ ἀνευ καταπονήσεως τοῦ ἀναγνώστου, ἔργον τιμῶν τὸν ἀκαταπόνητον συγγραφέα, ἴσως καὶ τὴν ἑλληνικὴν ἐπιστήμην.

Περικλῆς Δ. Ρεδιάδης

Hartmann K. I. : Soziologie (ἐν τῇ συλλογῇ Jedermanns Bücherei κτλ.)
ἐκδοτ. οἶκος Ferdinand Hirt in Breslau 1933 σελ. 101.

Escherich Karl : Termitenwahn. Eine Münchener Rektoratsrede
Über die Erziehung zum politischen Menschen. Ἐκδοτ. οἶκος
Albert Langen καὶ Georg Müller in München 1934 σελ. 25.

Schrewe Ernst : Faschismus und Nationalsozialismus. Mit einer
Einleitung von Regierungsdirektor Dr. Gustav Schlotterer.
Hanseatische Verlagsanstalt Hamburg 1934 σελ. 58.

Horneffer Reinhold : Die Entstehung des Staates (ἐν τῇ συλλογῇ Bei-
träge zum öffentlichen Recht der Gegenwart). Ἐκδοτ. οἶκος J.
C. B. Mohr (Paul Siebeck) Tübingen 1933 σελ. 253.

Stock Ulrich : Die Strafe als Dienst am Volke. Der Ausgleichungs-
gedanke in seiner Bedeutung für das Strafrechtssystem. (ἐν τῇ
συλλογῇ Beiträge zur Strafrechtswissenschaft. Ἐκδοτ. οἶκος J. C.
B. Mohr (Paul Siebeck) Tübingen 1933 σελ. 116.

Manheim Ernst Dr : Die Träger der öffentlichen Meinung. Studien
zur Soziologie der Öffentlichkeit. Ἐκδοτ. οἶκος Rudolf M.
Rohrer Brünn-Prag-Leipzig-Wien 1933 σελ. 145.

Τὸ βιβλίον τοῦ Hartmann φέρει ἐσφαλμένον τίτλον λέγεται «κοινωνιολογία», ἐνῶ εἶναι εἰσαγωγή εἰς τὴν κοινωνιολογίαν. Ἐάν δὲ ληφθῆ ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ κοινωνιολογία δὲν εἶναι εἰσέτι, ἴσως δὲ καὶ δὲν θ' ἀποτελειωθῆ ποτὲ (ὅπως καὶ ἡ φιλοσοφία) εἰς ἐνιαῖον ἀντικειμενικῶς καθοριζόμενον σύστημα γνώσεων περὶ τῆς κοινωνίας, τότε πρέπει ν' ἀναγνωρισθῆ, ἐννοεῖται, ἡ ἀναγκαιότης μιᾶς εἰσαγωγῆς εἰς τὴν κοινωνιολογίαν ἄλλ' ἀκριβῶς ἡ εἰσαγωγή αὐτὴ θὰ ἔχη τότε ὡς περιεχόμενον τὰς διαφόρους κοινωνιολογικάς τάσεις καὶ τὰ διάφορα προβλήματα, τῶν ὁποίων ἔγινεν ἐπεξεργασία ὡς κοινωνιολογία ὑπὸ τῶν διαφόρων τάσεων. Πράγματι δὲ τοιοῦτον εἶναι τὸ περιεχόμενον ὄλων τῶν εἰσαγωγῶν λεγομένων εἰς τὴν κοινωνιολογίαν, αἱ ὁποῖαι ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε, ἴσως ἐξαιρουμένης κυρίως μόνον τῆς εἰσαγωγῆς εἰς τὴν κοινωνιολογίαν ὑπὸ τοῦ Tonnies, ὁ ὁποῖος ἐκθέτει μόνον τὰς ἰδίας αὐτοῦ γνώμας συντόμως. Ἡ ἐπισκόπησις ὁμῶς τῶν διαφόρων κοινωνιολογικῶν τάσεων μετὰ τῶν ἰδιαζόντων προβλημάτων των δὲν εἶναι, ὡς φαίνεται, ἔργον τόσον ἀπλοῦν, ὅπως θὰ ἐνόμιζε κανεὶς, ὁ δὲ λόγος τῆς δυσκολίας αὐτῆς εἶναι ὅτι καὶ αἱ τάσεις αὐταὶ καὶ τὰ προβλήματα των εἶναι ποικιλότατα καὶ οἱ ἐπιχειροῦν-

τες να συγγράψουν την απαιτούμενην εισαγωγήν δὲν εἶναι ἀντικειμενικοί : τοιζόντες ἐκ προκαταλήψεων τὰς μὲν καὶ ἀποσιωπῶντες ἄλλας, δὲν δίδουν εἰκόνα ὁπωσδήποτε τελείαν τῆς ἐπιστήμης ἐν τῇ γενικῇ τῆς ἐξελίξεi. Τοῦτο συμβαίνει καὶ ἐν τῇ μικρῇ αὐτῇ εισαγωγῇ τοῦ Hartmann. Εἰδικώτερον ἐὰν παραβλέψῃ κανεὶς τὰ εισαγωγικῶς λεγόμενα τοῦ περὶ κοινωνιολογίας ὡς ἐπιστήμης (ἀντικειμένου καὶ μεθοδίου αὐτῆς, περὶ βάσεως αὐτῆς, περὶ ταξινομήσεως τῶν διαφορῶν τάσεων ἐν τῇ κοινωνιολογίᾳ), τὰ ὅποια, ἐν τῇ κυρίῳ; πολυλογικῇ συντομίᾳ των, οὔτε ἀρκετὰ εἶναι οὔτε καὶ ἀντικειμενικά, θὰ εἶρη ὅτι οὔτε ἡ διαιρέσις τοῦ θέματός των εἶναι ὀρθή, οὔτε ἡ κριτικὴ του σπουδαία καὶ ἐπαρκής. Οὔτως ἢ ἄλλως ὁμως δὲν ἀγοῦμαι, ὅτι τὸ βιβλίον ἔχει μίαν οἰανδήποτε εισαγωγικὴν ἀξίαν.

Ἡ πραγματεία τοῦ Escherich, Termitenwahn (Τερμιτομανία) ἔχει ἐν ἀρχῇ μίαν χαρακτηριστικὴν ἔκφρασιν : mir ist die Aufgabe gestellt, die Universität in den neuen Geist des nationalsozialistischen Staates überzuführen. Ἀκριβῶς ὁμως ἡ ἀνάληψις τοιοῦτου καθήκοντος ὑπῆρξε καὶ ἡ αἰτία, ἡ ὅποια δὲν ἐπέτρεπεν εἰς τὸν συγγραφέα τελείως ἀντικειμενικά συμπεράσματα ἐκ τῆς παρατηρήσεως τῆς πολιτείας τῶν Τερμιτῶν. Ἦτοι ὁ Escherich ἐκθέτει ἡ μάλλον περιγράφει δι' ὀλίγων τὴν λεγομένην πολιτείαν τῶν Τερμιτῶν (εἶδος ὀρθοπτεῶν ἐντόμων, κοινῶς λευκῶν μυρμικῶν λεγομένων), ὅπως τὴν παρατήρησεν ὁ ἴδιος ἐἰς τὰ ὄρεινά μέρη τῆς Ἀρήσσουνας· ἐν τῇ πολιτείᾳ αὐτῇ ἕκαστον ἄτομον ἐκτελεῖ διὰ βίου μίαν καὶ μόνην ὁρισμένην ὑπηρεσίαν ἐντὸς τοῦ ὅλου· ὁ Escherich χαρακτηρίζει τὴν κατάστασιν αὐτὴν ἐνὸς ἐκάστου τῶν Τερμιτῶν ὡς αὐταπάρησιν καὶ αὐτοθυσίαν χάριν τῆς ἰδέας τῆς πολιτείας (Selbstaufgabe und Selbstaufopferung jedes einzelnen für die Staatsishe σελ. 13), νομίζει ὅτι ἡ τοιαύτη πολιτεία ὁμοιάζει πολὺ μὲ τὸν ἐθνικοσοσιαλισμόν. τὴν ἰδεώδη αὐτὴν ὀλικοπολιτείαν (idealer Totalstaat), καὶ θέλει νὰ θεωρητῆ καὶ γενναίως ὡς ὑπόδειγμα εἰς τοὺς ἀνθρώπους (dem Menschen als Vorbild), ἐννοεῖται, λέγει, μόνον ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐποικοδομίαν, τὴν διάρθρωσιν, τὴν ὁργάνωσιν τῆς ἐργασίας, τοῦ προσπορισμοῦ τῆς τροφῆς κλπ. τῆς πολιτείας, ἃ καὶ ὅσον ἀφορᾷ τὴν πνευματικὴν ἐποικοδομίαν (σελ. 17). Ὁ Escherich παραβλέπει ἐνταῦθα τὴν μεγάλην διαφορὰν, ἡ ὅποια ὑφίσταται μεταξύ ἀνθρώπου καὶ τερμίτου, γνωρίζει κάλλιστα ὅτι ἡ λεγομένη πολιτεία τῶν τερμιτῶν ἐγένετο δυνατὴ διὰ φυσικοῦ εὐνοουχισμοῦ τῶν ἀτόμων (πλὴν τῆς βασιλείσεως καὶ τοῦ ἐνός ἄρρενος) καὶ διὰ φυσικοῦ καθορισμοῦ τῆς ἐργασίας τοῦ ἀτόμου, ἔπρεπεν ἐπομένως νὰ γνωρίζῃ ὅτι τὸ ἄτομον αὐτὸ δὲν αὐταπαρνεῖται καὶ αὐτοθυσιάζεται, ἀλλ' ἐνεργεῖ κατὰ τὴν μόνην εἰς αὐτὸ δυνατότητα, ὅτι τὸ σύνολον μιᾶς φωλεᾶς τερμιτῶν δὲν ἀποτελεῖ πολιτείαν, ὅπως ἐσφαλμένως συνήθως λέγεται, ἀλλὰ κυρίως· ἓνα καὶ μόνον ὄργανισμὸν, τοῦ ὁποίου τὰ μέλη, οὔτως εἰπεῖν χωρισθέντα, ἔλαβον ἰδιαιτέραν ζωὴν καὶ ὅτι ἐπομένως ἡ ἀνθρωπίνη κοινωνία δὲν δύναται νὰ ἔχη καμμίαν σχέσιν μὲ τὴν φωλεάν αὐτὴν τοῦ συνόλου τῶν τερμιτῶν καὶ ὅτι τὰ ἀδύνατα δὲν δύναται νὰ ἐπιτευθοῦν διὰ τῆς «πολιτειακῆς μορφώσεως τοῦ ἀνθρώπου» (σελ. 19). Ἐγὼ νομίζω ὅτι ἡ ἰδεώδης ἀνθρωπίνη κοινωνία (ἴσως τὸ ὄνειρον καὶ τοῦ ἐθνικοσοσιαλισμοῦ) εἶναι ἡ κοινωνία, ἐν τῇ ὅποιᾳ, γενομένων κοινῶν τῶν μέσων τῆς ἐξελίξεως, θὰ ἐπέρχεται μὲν ἐκάστοτε διὰ φυσικῆς ἐπιλογῆς διαστρωμάτωσις τῆς πολιτείας, θὰ ἔχουν ὁμως ὅλοι οἱ ἀνθρωποὶ οἱ ἀποτελοῦντες αὐτὴν ἀνεξαιρέτως τὰ μέσα πρὸς βίον ἀνθρώπινον ἀξιοπρεπῆ, ἡ δὲ τοιαύτη κοινωνία (πολιτεία) εἶναι ἄσχετος μὲ τὴν φωλεάν τῶν τερμιτῶν.

Τὸ βιβλίον τοῦ Schrewe, Faschismus und Nationalsozialismus ἐκθέτει ἐν πρώτοις συντόμως τὴν ἱστορίαν τοῦ φασχισμοῦ ἐν Ἰταλίᾳ (I. Das vorkaschistische Italien, II. Die Eroberung des Staates durch den Faschismus), χαρακτηρίζει τὸ φασχιστικὸν πολιτειακὸν ἰδεώδες, περιγράφει τὸν ὄργανισμὸν τῆς πολιτείας αὐτῆς καὶ παραβάλλει τέλος φασχισμὸν καὶ ἐθνικοσοσιαλισμὸν : ἡ ὁμοιότης

των είναι μάλλον τυπική έξωτερική, es wäre falsch, wenn man Faschismus und Nationalsozialismus gleichsetzen wollte (σελ. 51), έχουν μεν και οι δύο ως άρχήν το απόλυτον κίρος και την ολότητα της πολιτείας, αλλά der Nationalsozialismus (wird) in stärkerem Masse als der Faschismus von Volkstumskräften getragen (σελ. 53), η γερμανική λαοσυνειδησις είναι ισχυροτέρα και ποικιλοτέρα της εν 'Ιταλία (σελ. 54), ο γερμανός άνθρωπος δέν είναι, εν αντιθέσει προς τον 'Ιταλόν, επανστατικός και έχει μίαν έμφυτον τάσιν προς τάσιν (Kein Revolutionär und (trigt) eine angeborene Neigung zur Ordnung in sich (σελ. 56), ο έθνικοσοσιαλισμός συνεκέντρωσε τά γερμανικά πλήθη ως ιδέα περί αυτόν πριν να περιβληθί την πολιτικήν δύναμιν, ο Faschismus eroberte den Staat und bemühte sich dann von der Staatsmacht aus um eine systematische Durchdringung des italienischen Volkes mit den faschistischen Staatsidealen (σελ. 54), ως εκ τούτο δέ die faschistische Bewegung ist zentralistischer als der Nationalsozialismus, der faschistische Staatsaufbau wirkt im Vergleich zuder deutschen Mannigfaltigkeit wie eine logische Konstruktion (ώστε δέν είναι κάτι τό ζωντανόν) κλπ. κλπ. Την αναγκαιότητα του φασχισμού και έθνικοσοσιαλισμού εύρισκει ο συγγραφέας, ως φαίνεται, εν τούτω, ότι κατά την άποψιν του das Grundprinzip des Liberalismus, die freiheitliche Entfaltung des Individuums, widerstrebt jeder Staatsordnung wirkt sich aber bei beengten Lebensraum besonders nachteilig aus (σελ. 9).

Το βιβλίον του Harneffer, (Privatdörent an der Universität Berlin), Die Entstehung des Staates έχει τίτλον έσφαλμένον δέν πρόκειται περί έρευνών περί της γενέσεως της πολιτείας κατ' άρχήν, όπως τό ζήτημα αυτό τίθεται υπό της κοινωνιολογίας, αλλά περί έρευνών περί της γενέσεως της νεωτέρας πολιτείας. Κατά την γνώμην του συγγραφέως η γενέσις της πρώτης μορφής ή των πρώτων μορφών της πολιτείας ist in ein undurchdringliches Dunkel gehüllt (σελ. 1), πλην τούτου δέ τό πρώτον έργον της έπιστήμης περί πολιτείας είναι κατά την γνώμην του. Die Erkenntnis des modernen Staates (σελ. 2). Τό θέμα του βιβλίου είναι λοιπόν η κατανόησις της γενέσεως των δευτερομόρφων ή δευτεροβυθμίων πολιτειών (der sekundären Staatsentstehung), ο δε άποχρών λόγος της έρεύνης τούτου άντικειμένου είναι κατά τον συγγραφέα τό γεγονός ότι εκ της καταστροφής του ευρωπαϊκού συστήματος πολιτειών κατά τον παγκόσμιον πόλεμον έγεννήθησιν εις βάρος παλαιότερων πολιτειών νέαι πολιτείαί (σελ. 3) και ότι πρέπει διά μιās γενικής θεωρίας να δοθί έξήγησις εις τά ζητήματα, εάν αι νέαι πολιτείαί, μεγθυνθείσιν ή έλαττωθείσιν, παραμένον αι αυταί, εάν διά επαναστάσεων γυνώνται νέαι πολιτείαί ή μόνον μεταμορφώνονται αι παλαιαί, και τότε χρονικώς πρέπει να θεωρηθούσιν ως σχηματισθείσαι αι εκάστοτε παραχθείσαι νέαι πολιτείαί κλπ. Ο συγγραφέας εύρισκει ότι τά προβλήματα αυτα έχουν δύο πλευράς, μίαν staatstheoretische και μίαν völkerrechtstheoretische, άρχειται όμως εις την έρευναν και τον καθορισμόν της πρώτης πλευράς (σελ. 18). Έχων ως μέθοδον την γνώμην ότι μόνον μεν διά έρεύνης των γεγονότων κατορθώνεται ο καταρτισμός έννοιās, δέν είναι όμως πάλιν δυνατή ή έρευνα εκείνη άνευ προηγουμένων ώρισμένων έννοιών (ή γνώμη του Stammler), άνευ μιās έννοιατικής προλήψεως (intuitive Prolepsis σελ. 18 και 22). Κατά ταυτα τό βιβλίον διαιρείται εις τρία μέρη, την εκθεσιν και την κριτικήν της ύφισταμένης θεωρίας περί του ζητήματος (σελ. 29-82), την κοινωνιολογικήν έρευναν την προσπαθούσαν να κατανοήση την πολιτείαν ως σύνθεσιν από «είναι και δέν είναι» (von sein und sollen σελ. 83-157) και τρίτον την επικύρωσιν και συμπλήρωσιν της θεωρητικής έννοιās της γενέσεως και ούσίας της πολιτείας διά των ιστορικών έμπειρικών γεγονότων (έμφανιζομένων πολιτειών) σελ. 153-253. Ο συγγραφέας εύρισκει ότι προς την αλήθειαν πλησιάζει

ἡ θεωρία τῆς πραγματικότητος (Faktizität) περὶ γενέσεως τῆς πολιτείας, ἀλλ' οἱ καὶ ἡ θεωρία αὕτη πρέπει νὰ διορθωθῇ καὶ νὰ συμπληρωθῇ. Πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν θέτει ὡς πρῶτον ζήτημα τὴν ἀλήθειαν τῆς προϋποθέσεως ὅτι ἡ πολιτεία ἀποτελεῖ μίαν ἐνότητα, καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ πολιτεία εἶναι μία πολ-
 λότης ἀνθρώπων, τῶν ὁποίων ἡ σχέσις καθορίζεται διὰ κανονιζούσης νομοθεσίας (normative (Gesetzlichkeit) καὶ κατευθύνεται πρὸς ἐνιαυτοῦ σκοποῦς (σελ. 104). ἢ
 μὲ ἀνεξάρτητος, ἰκανὴ πρὸς θέλησιν καὶ ἐνέργειαν ὀλίγη ἐνότης ζωῆς μᾶς πολ-
 λότητος ἀνθρώπων (106) καὶ ὅτι ἡ γένεσις τῆς πολιτείας εἶναι δυνατόν νὰ βοηθῇ
 μόνον ὡς συμβεβηκὸς πρὸς πραγματοποίησιν ἀξιών (sein Vozang der Wertver-
 wirklichung). ἤτοι ὡς ὄργανωσις τοῦ πλήθους διὰ ἐνὸς ὁδηγοῦ, ἀρχηγοῦ (der
 Vielen...durch den Führer). Καὶ τὰ λοιπά! Ἐγὼ θὰ εἶχα νὰ παρατηρήσω πρὸς
 ταῦτα πολλά καὶ διάφορα· τονίζω μόνον ὅτι αἱ κατὰ δεύτερον λόγον, αἱ ἱστορικῶς
 ἐκ τῶν ὑστέρων γεννώμεναι (sekundären) πολιτεῖαι εἶναι ἀπομιμητικαὶ ἐφαρμογαὶ
 ἐνὸς ἀρχικοῦ, ἄπαξ ποτὲ παρουσιασθέντος τύπου κοινωνίας (ὀργανωμένης συμβιώ-
 σεως) ἀνθρώπων, ὅτι αἱ πολιτεῖαι αὗται εἶναι δυνατόν κατὰ τὴν γένεσιν των (ἢ
 τὴν τάσιν των πρὸς γένεσιν) νὰ ἔχουν ποικίλα ἐλαττήρια, π. χ. τὸν ἐθνικισμὸν, τὸν
 κομμουνισμὸν (κοινοβιοτισμὸν) καὶ εἴ τι ἄλλο ἰδεώδες. ὅτι πᾶσα πολιτεία ἤδη
 κατὰ τὴν γένεσιν τῆς εἶναι καὶ καταστατικὸς χάρτης, ἔστω καὶ μόνον κατὰ τὰς
 πολὺ γενικὰς γραμμὰς καὶ ὅτι τέλος ἡ ὑπαρξίς τῆς γεννηθείσης πολιτείας εἶναι
 τελείως ἀνεξάρτητος ἀπὸ τὴν ἀναγνώρισίν τῆς ἀπὸ ἄλλας ἤδη ὑφισταμένας κτλ.
 Ἐναμφιβόλως δεικνύει τὸ βιβλίον τοῦ Horneffer ὅξειαν διανόησιν, τὰ πλεῖστα
 τῶν λεγομένων του κατὰ ὑφισταμένων θεωριῶν περὶ τοῦ θέματος εἶναι ἢ ὀρθὰ
 καὶ ἐπιτυχή. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν μεθοδικὴν σειρὰν τῶν ἐρευνῶν του θὰ ἦτο ὀρθότε-
 ρον, ἐάν τὸ τρίτον μέρος τοῦ συγγράμματος (IV. Die Verifizierung) ἐθεωρεῖτο ὡς
 βᾶσις τῆς θεωρίας καὶ προηγείτο ὡς πρῶτον μέρος ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἱστορικὰ γε-
 γονότα» πρὸς κατανόησιν τοῦ τρόπου τῆς γενέσεως καὶ τοῦ οὐσιώδους χαρακτήρος
 τῶν δευτερογεννῶν πολιτειῶν, περὶ πολλῶν ἀπόψεων καὶ γνώμων τοῦ συγγραφέως
 ἔγω γὰρ τὴν γνώμην, ὅτι εἶναι ἐσφαλμένοι· ἀλλὰ πρόκειται περὶ σοβαρὰ; ἐργα-
 σίας, τῆς ὁποίας ἡ ἀνάγνωσις ὀφείλει καὶ μεθ' ὅλας τὰς διαφωνίας.

Τὸ σύγγραμμά του Stock (Privatdozent an der Universität und Landge-
 richterat in Leipzig), Die Strafe als Dienst am Volke θὰ ἦτο δυνατόν νὰ θεω-
 ρηθῇ ὡς γεννηθὲν ὑπὸ τοὺς ὄρους ἐθνικοσοσιαλιστικῆς κοινωνικῆς ἀπόψεως. ἔχει
 ὁμως ἀπόλυτον ἀξίαν. Ἡ ἀπόλυτος ἀξία του συνίσταται ἐν τῇ κεντρικῇ ἰδέᾳ του,
 κατὰ τὴν ὁποίαν πρῶτον μὲν ἡ κοινὴ πρέπει νὰ εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὸ ἔγκλημα,
 δεύτερον δὲ ὁ ἔγκληματίας πρέπει νὰ ὑποκύψῃ εἰς τοὺς νόμους (1 echtordnung),
 ν' ἀναγνώρισῃ ὡς ὑποχρεωτικὸς διὰ τὸν ἑαυτὸν του τοὺς νόμους αὐτοὺς καὶ τὸν
 παραβιασθέντα κανόνα ἰδιαίτερος καὶ νὰ ἐπιτύχῃ τελείαν, διαρκῆ καὶ ἰσχυρὰν νο-
 μιμότητα τοῦ φρονήματος (τῆς διαθέσεως), ἢ συντόμως νὰ ἐμψυχωθῇ ἀπὸ φρό-
 νημα νομιμότητος καὶ συνείδησιν πταισματος (Rechtsgesinnung) und Schuld-
 herrestsein). Τὴν ἰδέαν αὕτην θὰ οὐνόμαζα ἐγὼ τὴν ἀνθρωπιστικὴν ἀποψιν τῆς
 ἐγκληματικότητος καὶ τὸν ἀνταποκρινόμενον ἐξ ἑσῆς αὐτὴν τρόπον ἐφαρμογῆς τῆς
 ποινῆς τὴν διαπαιδαγωγίαν τοῦ ἐγκληματίου. Ὁ συγγραφεὺς ὁμως προσθέτει εἰς
 τὴν ἰδέαν ἐκείνην καὶ τὸ ἰδιαίτερον, τὴν ἀπαίτησιν ὅπως ὁ ἔγκληματίας συλλαβῇ
 καὶ τὴν ἀπόφασιν ὅπως ἐξισώσῃ τὴν καταπάτησιν τοῦ νόμου (Rechtsbruch) διὰ
 κοινωνικοωφελίμου πράξεως (durch Schaffung eines sozialnutzlichen Erfolgs)
 καὶ τοιοῦτοτρόπως δίδει εἰς τὴν θεωρίαν ἐκείνην (τῆς διαπαιδαγωγήσεως) ἐθνικο-
 σοσιαλιστικὴν μορφήν, ὀνομάζων αὐτὴν θεωρίαν τῆς ἀνταποδόσεως ἢ τῆς ἐξισώ-
 σεως. Τὴν τροπὴν αὕτην δικαιολογεῖ ὁ συγγραφεὺς ἤδη ἐν τῇ πρώτῃ γραμμῇ τοῦ
 προλόγου του λέγων ὅτι θέμα (ἢ καὶ καθήκον) τῆς ἐπιστήμης τοῦ δικαίου (Aufgabe
 der Rechtswissenschaft) εἶναι τὸ νὰ προσαρμόσῃ τὸ σύστημα τῆς διδασκαλίας τῆς

(τῶν θεωριῶν τῆς) πρὸς τὸν κόσμον τῶν ἰδεῶν τῆς νέας πολιτείας. Προσπαθεῖ λοιπὸν νὰ δώσει νέαν σημασίαν εἰς τὴν (παλαιάν, ἐννοεῖται) θεωρίαν τῆς ποινῆς ὡς ἀνταποδόσεως, ὀνομάζων αὐτὴν καὶ θεωρίαν τῆς ἐξισώσεως (Der Vergeltungsgedanke wird in dem Sinne verstanden, dass durch die Strafe eine rechtliche Ausgleichung des Verbrechens, ἤτοι ὅλων τῶν strafbaren Handlungen ohne Rücksicht auf ihre Schwere, bewirkt werden soll σελ. 3). Εἶναι ἀξιεπαινος ἡ δύναμις τῆς διανοητικότητος τοῦ συγγραφέως καὶ μάλιστα εἰς τὸ πρῶτον μέρος τοῦ συγγράμματός του, ἐν τῷ ὁποίῳ γίνεται προσπάθεια σαβάρᾳ ὅπως καταδειχθῇ τὸ δυνατόν μιᾶς νομικῆς (rechtlichen) ἐξισώσεως τοῦ ἐγκλήματος (τὸ δεύτερον μέρος μᾶλλον ἐφαρμογὴ τῆς θεωρίας, πραγματεύεται das geltende Recht un.l seine Reform im Lichte des Ausgleichungsgedankens). Ἀξίωμα τοῦ εἶναι ἐπὶ τῇ βάσει ἐθνικοσοσιαλιστικῆς ἰδεολογίας δι: ἡ ἀπότισις τῆς ποινῆς, καθ' ὅσον πρόκειται νὰ ἐπιφέρει πραγματικὴν ἐξίσωσιν τοῦ ἐγκλήματος, πρέπει νὰ συνίσταται ἐν μιᾷ ἐκουσίᾳ ἀφοσίωσι τοῦ ὅλου προσώπου εἰς τὴν ὡς ἀνωτέραν τάξιν ἀναγνωριζομένην λαοκοινότητα, ἐν μιᾷ αὐθορμητῶ καὶ ἐκείῳ πρὸς ἑαυτοῦ, πλήρει ἀφοσιώσεως ἐργασίᾳ ἐξυπηρετούσῃ τὴν λαοκοινότητα πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς νομικῆς ἐξισώσεως τῆς καταπατήσεως τοῦ νόμου (Grundsätzlich muss die Strafverbüßung, soll sie eine wahrhafte Ausgleichung des Verbrechens wirken, bestehen in einer freiwilligen Hingabe der ganzen Person an die als eine höhere Ordnung anerkannte Volksgemeinschaft, in einem spontanen und opferbereiten, hingebnungsvollen Arbeiten im Dienste des Volksganzen zum Zwecke der rechtlichen Ausgleichung des Rechtsbruchs σελ. 37 λέγει τὸ αὐτὸ ἐκφραζόμενον μόνον ὡς πρότασις δεοντολογικῆ: τὸ ἐγκλημα εἶναι, λέγει, διὰ τὴν νομοταξίαν (ἐνδοικὸν τάξιν) μία ἐλευθέρη πράξις τοῦ καταπατοῦντος τὸ δίκαιον (τὸν νόμον), ἔπρεπε (ἐπομένως) καὶ ἡ ἐξισωτικὴ ἐνέργεια νὰ εἶναι μία ἐλευθέρη πράξις τοῦ καταπατοῦντος τὸ δίκαιον (τὸν νόμον), κάθε καταπατῶν τὸν νόμον ἔπρεπε, ἐμπυχούμενος ἀπὸ τὸ συναίσθημα τῆς ἐτοχῆς (τοῦ πτοίσματος) καὶ τὴν συνείδησιν τοῦ δικαίου (τοῦ νόμου) νὰ ὑπερνικήσῃ αὐθορμητῶς ψυχικῶς τὴν καταπάτησιν τοῦ νόμου, νὰ ἐξελιχθῇ εἰς τελείαν πίσειν (ἀφοσίωσιν) εἰς τοὺς νόμους καὶ νὰ προσφέρῃ ἑαυτὸν ἐκουσίως πρὸς ἐκτέλεσιν κοινωνικοῦφελίμου ἐξισωτικῆς πράξεως τῆς ἐν τῇ πολιτείᾳ ὀργανωμένης λαοκοινοτήτος καὶ νὰ ἐπιτελέσῃ αὐτὴν (das Verbrechen ist für die Rechtsordnung eine freie Tat des Rechtsbrechers. Auch das Ausgleichungsverhalten sollte eine freie Tat des Rechtsbrechers sein. Jeder Rechtsbrecher sollte, von Schuldgefühl und Rechtsbewusstsein beseelt spontan den Rechtsbruch seelisch überwinden, sich zu völliger Rechtstreue entwickeln und sich freiwillig zu sozialnützlicher Ausgleichungstat der im Staate organisierten Volksgemeinschaft erbiehen und sie vollziehen). Ὅπου ὁ καταδικασθεὶς (ὁ ἐγκληματίας) δὲν κατορθώνει ἢ δὲν θέλει νὰ ἐκπληρώσῃ τελείως τὴν ἐξισωτικὴν κατάστασιν ἤτοι συμπληρῶν αὐτὴν καὶ διὰ τῆς ψυχικῆς του μεταβολῆς, ἐκεῖ προχωρεῖ ἡ πολιτεία μέχρι ἐκμηδενίσεως αὐτοῦ (διὰ θανατικῆς ποινῆς), ἢ ὁποία κατὰ τὸν συγγραφέα εἶναι δυνατόν νὰ προσαρμοσθῇ εἰς τὴν θεωρίαν (του) τῆς ἐξισώσεως. ἐφ' ὅσον ἡ πολιτεία ἀπαιτεῖ ἀπὸ τὸν εἰς θάνατον καταδικασθέντα, ὅπως αὐτὸς ἐκτελέσῃ τὴν θανατικὴν ποινὴν ἐν ἑαυτῷ (φονεύων ἑαυτὸν) σελ. 110. Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εἰσέλθω εἰς λεπτομερείας ἐκθέτων πῶς ὁ συγγραφεὺς ἀναλυτικῶς λογικῶς προχωρεῖ καὶ ὀλίγον ἐν πρώτοις ἀποδεικνύει τὸ δυνατόν μιᾶς νομικῆς (rechtlichen) ἐξισώσεως τοῦ ἐγκλήματος, δεύτερον δὲ λαμβάνει στάσιν ἀπέναντι τοῦ ἰσχύοντος δικαίου προτείνων καὶ μεταρρυθμίσειν αὐτοῦ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς θεωρίας τῆς ἐξισώσεως. Ἐγὼ εὐρήκα ὅτι δὲν γίνεται ἴσως ἀκριβῶς διάκρισις μεταξὺ ἰδέας τῆς ποινῆς καὶ τρόπου τῆς ἐκτέλεσεως αὐτῆς ὅτι ἐν τῇ συνεχείᾳ τῶν διανοημάτων καὶ ἀποδείξεων ὑπάρχονιν πολλὰ τὰ μὴ ὀρθὰ θὰ προτι-

μοῦσα δὲ νὰ ἔλειπεν ἡ ὀνομασία τῆς θεωρίας τῆς ἐξισώσεως καὶ ὡς ἀνταποδόσεως κτλ. ἀλλὰ ἡ βασικὴ ἰδέα τῆς θεωρίας αὐτῆς, τὴν ὁποίαν ὁ συγγραφεὺς ὀνομάζει θεωρίαν τῆς ἐξισώσεως, εἶναι ὀρθή, ἀφορᾷ ὅμως ἀκριβῶς τὸν τρόπον τῆς ἐκτελέσεως τῆς ποιητῆς, ἡ ἐφαρμογὴ τῆς ἀποτελεῖ ζήτημα πνευματικῶς προηγμένης κοινωνίας (πολιτείας), ἡ ὁποία, ἀδιαφοροῦσα πάντως ὑπὸ τίνα ὄρον οἱ νομομαθεῖς θὰ κατατάξουν τὸ ἔργον τῆς εἰς τὸ σύστημα τῶν νομικῶν ἐννοιῶν, θὰ ἐφαρμόσῃ τὴν ποιητὴν ἐκάστοτε ὑπὲρ τὴν ἀντιλήψιν προσηθείας πρὸς διαπαιδαγωγίαν τοῦ παιδισαντος (τοῦ ἐκκληματιοῦ), τοῦ καταπατήσαντος· τὸ δίκαιον. Ἀμφιβάλλω ὅμως ἐάν ἡ ὀνομασία τῆς θεωρίας ὡς ἐξισωτικῆς, ἔστω καὶ μὲ τὸν ἰδιαίτερον τονισμὸν τῆς ἀπαιτουμένης ἐργασίας διὰ τὸ κοινὸν ὠφέλιμον (sozial nützlich), εἶναι ὀρθή, εἶναι καλυτέρα τῆς ὀνομασίας «θεωρία ποιητικῆ τῆς διαπαιδαγωγίσεως», ἀφορᾷ δέ, ἐννοεῖται, τὸν τρόπον τῆς διεξαγωγῆς (τῆς ἐκτελέσεως) τῆς ποιητῆς· καὶ ὄχι τὴν σημασίαν αὐτῆς (πρβλ. τὸ σύγγραμμά μου «Ὁ κοινωνικὸς βίος τῶν ἀνθρώπων»).

Ὁ τίτλος τοῦ βιβλίου τοῦ Manheim, Die Träger der öffentlichen Meinung δὲν ἀποδίδει τὸ περιεχόμενον τοῦ ἀκριβῶς. Κυρίως πρόκειται περὶ τῆς ἱστορίας τῶν διαφόρων σωματείων τοῦ 17ου καὶ 18ου αἰῶνος ἐν Γερμανίᾳ (ἀμέσως μετὰ τὸν τριακονταετῆ πόλεμον) πρὸς καλλιέργειαν καὶ ἀνύψωσιν τῆς γλώσσης μὲν πρὸ πάντων φαινομενικῶς, ἀλλὰ καὶ τῆς ἠθικῆς καταστάσεως καὶ τῆς ἰδέας τοῦ πατριωτισμοῦ. Διὰ τῶν σωματείων αὐτῶν ἐπεδιώκετο: 1) ἡ καταπολέμησις καὶ ἐξίσωσις τῶν ἐκκλησιαστικῶν δογματικῶν ἀντιθέσεων διὰ τῶν ἀτλήων καὶ ἀρχικῶν βάσεων τοῦ ἀνθρώπου, 2) ἡ ἐκουσία (freiwillig) συνένωσις (Zusammenschluss) ἀνθρώπων ἐχόντων συγγενῆ γλῶσσαν (sprachverwandt) καὶ ἐκεῖθεν τῶν κρατικῶν συνόρων των καὶ 3) ἡ κοινωνικὴ συναδέλφωσις προσώπων ἐπιδεκτικῶν μαθήσεως ἐπὶ τῇ βίᾳ τῶν κοινῶν καὶ πολιτικῶν ἰδιοτήτων, αἱ ὁποῖα ἐνυπάρχουν εἰς αὐτοὺς (σελ. 73). Τὰ σωματεία αὐτὰ εἶναι διαφόρων τύπων. Ὁ Manheim ἀρχίζει τὴν ἀνάlysιν των με τὸν Ἰωάν. Α. Comenius «τὸν πάνσοφον καὶ κήρυκα» τῶν τοιοῦτων σωματείων κατὰ τὸν 17ον αἰῶνα. Ἐπειτα ἀναλύει καὶ ἐκθέτει παραδειγματικῶς τὰς τάσεις καὶ ἀπόψεις τοῦ τυτικωτέρου τῶν διαφόρων γλωσσικῶν σωματείων (Spracharden) καὶ «ἐκδημιῶν», ἴτοι τοῦ «καρποφόρου σωματείου» (fruchtbringende Gesellschaft), ἀλλὰ τοιοῦτοι σωματεῖον εἶναι π.χ. τὸ σωματεῖον τῶν ἀσκουμένων εἰς τὰ γερμανικά, deutsch übende Gessellschaft. τοῦ σωματείου τῶν γερμανικῶς ἐμποροῦμένων (deutsch-gesinnten Genossenschaft) κτλ. Τὸ πρόγραμμά των εἶναι κυρίως γενικώτερον ἢτοι ἡ μετάδοσις τῆς γερμανικῆς εὐλικρινείας καὶ εὐσεβείας, εὐλαβείας; (Fortpflanzung der Deutschen Aufrichtigkeit und Frömmigkeit), ἡ ἐτανόρθωσις, προαγωγή καὶ συντήρησις τῆς γερμανικῆς; πεποιθήσεως καὶ ἐμπιστοσύνης προφορικῶς καὶ γραπτῶς (dass man das Teutsche Vertranen mündlich und schriftlich wieder aufrichte, befördere. erhalte)· λέγονται ὅμως (γερμανικά) γλωσσικά σωματεῖα διότι ἡ ἐνασχόλησις μὲ τὴν γερμανικὴν γλῶσσαν γραπτῶς καὶ προφορικῶς ἀπετέλει τὴν προπαρασκευαστικὴν εἰς τὰς ἄλλας ἐκεῖνας ἀρετάς, ὥστε καὶ ἐπιμύθησιν τοὺς πισθόντας χρῆσιν ἑξένων (καὶ λατινικῶν) λέξεων καὶ ἐκαλλιέργουν τὴν γερμανικὴν τῆς μεταφράσεως τοῦ Λουθήρου. Τρίτον ἀναλύει ὁ συγγραφεὺς καὶ ἐκθέτει τὸ πρόγραμμα τῶν πατριωτικῶν ἠθικῶν καὶ γερμανικῶν σωματείων (τοῦ 18ου αἰῶνος)· ἡ ἐνισχύσις μὲ τὴν γερμανικὴν γλῶσσαν ἀποτελεῖ καὶ ἐνταῦθα τὴν βάσιν, ἰδιαίτερος σκοπὸς ὅμως τῶν σωματείων αὐτῶν εἶναι ὁ ἔθνικος διαφωτισμὸς, ἐνισχυοῦνται δὲ καὶ μὲ τὴν ἀγωγήν τῶν μελῶν των καὶ γενικῶς εἰς ἄνθρωπον, εἰς ἀνθρωπισμὸν. Τέταρτον γίνεται λόγος περὶ τῶν ἐλευθεροκτιστῶν, οἱ ὅτιοι «δὲν διδάσκουν, ἀλλὰ διεγείρουν τὸν σπινθῆρα τοῦ φωτός, τὸ ὅποιον ὁ μέγας ἀρχιτέκτων ἐπέβαλεν εἰς τὴν ἀδιάφθαρτον ἀνθρωπίνην φύσιν» καὶ προσπαθοῦν νὰ καταρτίσῃν τὸν μεσότηρον, διὰ τοῦ ὁποίου θρησκεία, κοινωνικαὶ διαστροφικαὶ καὶ πολιτεία χωρίζουν τοὺς ἀνθρώπους· αὐτοὶ ζητοῦν

ἐξήρῳσιν τοῦ ἀνθρώπου εἰς ἀνθρωπισμὸν διακρίνοντας τοὺς ἀνθρώπους μόνον κατὰ τὰς ἀρετὰς καὶ τὰς παρεχομένους ὑπηρεσίας (verdienst). Πέμπτον ὁ συγγραφεὺς χαρακτηροῖζει γενικῶς τὴν ἀστικὴν δημοσιότητα (bürgerliche Publizität), τὰ ἔργα καὶ περιοδικά, τὰ ὅποια ἐκδίδονται πρὸς μὲρῳσιν τοῦ ἀπιτέρου λαοῦ καὶ τέλος ἐν ἑκτῷ κεφαλαίῳ του intimen Aktivismus, τὴν προσπάθειαν, ἣ ὅποια καταβάλλεται πρὸς μὲρῳσιν, διαφώτισιν τῶν ἄλλων, τὴν ἐξοδὸν οὕτως εἶπειν τῆς ἀληθείας ἀπὸ τὴν ἐσωτερικότητά της ἐντὸς τῶν σωματείων εἰς τὸ δημόσιον· πρόκειται περὶ ἀποσκορακισμοῦ τῶν ἐσωτερικῶν, μυστικῶν σωματείων, ἐπιζητεῖται ἡ πραγματικότης τῆς ἀρετῆς ἐν τῇ συναναστροφῇ (Realität geselliger Tugenten), πρὸ πάντων ὁ λεγόμενος Illuminaten-Orden, ἀλλὰ καὶ οἱ λεγόμενοι Βουαροὶ πατριῶται, πολλὰ φιλανθρωπικὰ σωματεία καὶ πρὸ πάντων Die Deutsche Union προσπαθοῦν νὰ ἐξασκήσουν φανερῶς ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς τύχης τῆς κοινωνίας, τῆς πολιτείας ἐν πρώτοις προσελκύοντας εἰς τὰ σωματεία των τοὺς λογίους συγγραφεῖς πρὸς ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ λαοῦ διὰ συγγραμμάτων, ἐπιθυμοῦν νὰ διαδώσουν τὴν διαφώτισιν μέχρι τῆς τελευταίας καλύβης, προσπιθοῦν νὰ ἐπιδράσουν ἐπὶ τῶν δημοσίων λειτουργιῶν καὶ ὑπαλλήλων κτλ.

Τὰ σωματεία αὐτὰ θεωρεῖ ὁ συγγραφεὺς φορεῖς τῆς δημοσίας γνώμης, διότι ἐνεργοῦν μὲν ἐν πρώτοις κυρίως ἐσωτερικῶς, ἀπτείνονται ὁμως καὶ πρὸς τὰ ἔξω, ἀποτελοῦνται δὲ καὶ τὰ μέλη των ἀπὸ ὅλα τὰ κοινωνικὰ στρώματα καὶ ἐπιηρῳάζουν τὰς κοινωνικὰς σχέσεις. Τὸ σύγγραμμα εἶναι διδασκτικώτατον καὶ διὰ τοὺς Ἕλληνας, ἐάν ποτε θὰ ἦτο δυνατόν νὰ διδαχθῇ τὸ ἓνα ἔθνος ἀπὸ ἓνα ἄλλο ἄλλον χαρακτηρῳς καὶ ἄλλης ἐνεργητικότητος. Περιέργως δίδει ὁ συγγραφεὺς εἰς τὸ βιβλίον του γενικὸν χαρακτηρῳ προτάσεων ὡς πρῶτον μέρος εἰς τὰς ἀνωθι ἐκτεθεισας ἀναλυτικὰς περιγραφὰς τῶν διαφόρων σωματείων τὴν κοινωνιολογίαν τῶν σωματείων αὐτῶν (Einige Schichten der Öffentlichkeit in formalsoziologischer Bedeutung). Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εἰσέλθω εἰς ἕκθεσιν καὶ κριτικὴν τῶν ἐνταῦθα παρουσιαζομένων γνώμῳν τοῦ συγγραφέως· εἰς πολλὰ διαφωνῳ. Τοῦτο μόνον ἀναφέρω, ὅτι θὰ ἦτο ὀρθότερον, ἐάν προέτασον τὴν περιγραφὴν τῶν σωματείων καὶ ἐκ τῆς περιγραφῆς αὐτῆς προσεπάθη ἔπειτα νὰ ἐξάγῃ συμπεράσματα περὶ τῆς κοινωνιολογικῆς ὑφῆς καὶ οὐσίας ἐκάστου εἶδους σωματείων χωρὶς νὰ εἶναι δυνατόν καὶ πάλιν νὰ λεχθῇ ὅτι ὁ κοινωνιολογικὸς τύπος θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἐφαρμοσθῇ παντοῦ. Δὲν θὰ ἦτο ἄγονος ἐργασία διὰ ἓνον Ἕλληνα κοινωνιολόγον τὸ νὰ περιγράψῃ τὴν σύστασιν καὶ τὰσιν τῆς φιλικῆς Ἑταιρείας, καὶ καθορίζων ἔπειτα τὴν κοινωνιολογικὴν ὑφῆν αὐτῆς, ἵνα παραβάλλῃ αὐτὴν μὲ τοὺς ἐν τῷ συγγράμματι τῶν Mandelstam ἐκτεθειμένους κοινωνιολογικοὺς τύπους σωματείων κ.τ.λ.

Ἄ. Ἐλευθερόπουλος

Λάσκαρι Μ. Θ. : Ἕλληνας καὶ Σέρβοι κατὰ τοὺς ἀπελευθερωτικούς των ἀγῳνις (1804—1830).

Ὁ καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Μιχαὴλ Θ. Λάσκαρις μέσα σὲ 96 σελίδες μᾶς δίδει μὲ τὸν παραπάνω τίτλο μίαν πλήρη μελέτη γιὰ τὶς σχέσεις ἁλλήνων καὶ σέρβων στὰ χρόνια 1804—1830, δηλαδὴ στὰ χρόνια ποῦ οἱ δυὸ βαλκανικοὶ λαοὶ σημείωσαν τὴν πρώτη τους ἐθνικὴ ἐξορμηση καὶ ἀγωνίστηκαν γιὰ νὰ πετύχουν τὴν ἐθνικὴ τους ἀνεξαρτησία. Καὶ πρέπει ἐξαρχῆς νὰ τονίσω ὅτι ἡ μελέτη τοῦ κ. Λάσκαρι καὶ χρησίμη εἶναι καὶ ἀντικειμενικῆ, σὲ πολλὰ μάλιστα σημεία ρίχνει καὶ καινούργιο φῳς στὴν ἱστορία τῶν δυὸ Βαλκανικῶν λαῶν, γιὰ τὴν χρησιμοποιοεῖ ἀνέχδοτο ἀρχεῖακὸ ὕλικὸ. Γι' αὐτὸ ἀπὸ τὴν ἄποψη αὐτῆ ἡ μελέτη τοῦ καθηγητῆ Λάσκαρι συμπληρώνει κενὰ καὶ μαζὺ μᾶς δίνει μιὰ πλατύτερη εἰκόνα μιᾶς ἱστορικῆς περιόδου, ποῦ ὅσο κι' ἂν ἀπὸ μᾶς βρῖσκαται μακρῳά, ὁσὶσσο ἀποτελεῖ τὴν ἀφετηρία τῆς νεώτερης ἱστορίας τῆς Βαλκανικῆς

Γι' αυτό έχω να κάμω από ενδιαφέρον μερικis παρατηρήσεις γενικώτερες πάνω στην έργασία αυτή του κ. Λάσκαρι. Μου φαίνεται δηλαδή πως θά είταν πιο πληρέστερη και διαφοροιστικώτερη αν είχε μιá εισαγωγή που να έξεταζε καπως διεξοδικά όχι μοναχά τις πολιτικis σχέσεις των λαών της Βαλκανικis από τá μισά του 18ου ως τá μισά του 19ου αιώνα, μα κυρίως την έσωτερικη οικονομικοκοινωνική διάρθρωση της Βαλκανικis στην περίοδο αυτή παράλληλα με την ανάπτυξη των έλληνικών, σερβικών κλπ. κ ο ι ν ο τ ή τ ω ν στην Αυστροουγγαρία, Μολδαβία, Ρωσία κλπ. Μόνο με μιá τέτοια πλατειά και δοκονταρισμένη ιστορικη έρευνα μπορούμε να κατανοήσωμε την ιστορία των έθνικων άγωνων των ελλήνων και σέρβων και να κατατοπιστοίμε στις έσωτερικis κινητήριες δυνάμεις που δημιούργησαν τον έθνικισμό των δυό λαών πρωτίτερα από τους δυό άλλους, τους Ρουμάνους και Βουλγάρους. Νομίζω μάλιστα πως ό κ. Λάσκαρις είναι ό πιο άρμόδιος να μαζέψει τó αρχειακό ύλικό και να έπεξεργασθί την υπάρχουσα σχετικη βιβλιογραφία (σερβικη, ελληνικη, βουλγαρικη, ροιμανικη και αλβανικη) πάνω στις σχέσεις των λαών αυτών στο τέλος του 18ου αιώνα και στις άρχές του 19ου για να μās δώσει μιá νέα μελέτη σαν Είσαγωγή στη μελετη της ιστορίας των Βαλκανικών λαών στις παραμονες της έθνικis τους παλιγγενεσίαις. Και όπως ξέρει πολύ καλά στην Έλλάδα υπάρχουν μερικis σχετικis μονογραφίαις. Ό Λάμπρος παλαιότερα μās έδωκε αρκετά στοιχεία για τον ελληνισμό της Αυστροουγγαρίας στην προεπαναστατικη έποχή. Στη Ρουμανία, ό Ν. Γιόργκα και ό Ρούσσοι, και άλλοι έχουν έπεξεργασθει σχετικá αρκετό αρχειακό ύλικό. Στη Βουλγαρία επίσης καθίς και στη Σερβία και από κάμποσα χρόνια και στην Άλβανία πολλές τέτοιον είδους μελέτες πότε άμεσα και πότε έμμεσα, είναι διαφοριστικis. Όλο λοιπόν αυτό το αρχειακό και βιβλιογραφικό ύλικό πρέπει να συγκεντρωθει και προπάντων να γίνει ή συστηματικη του έπεξεργασία ώστε να πάρει τή μορφή μιás γενικώτερης ιστορικis μελέτης πολύ χρησίμης για τή νεώτερη ιστορία όλων των Βαλκανικών χωριών. Ό ύποφαινόμενο; μάλιστα ξεχωριστά έπιμένει στο να διευκρινισθούν οι κατά τό τέλος του 18ου αιώνα σχέσεις Έλλήνων και Σέρβων. Στη μελέτη μου: «Ό Ρήγας Φερραίος και ή έποχή του» θαρρώ να έχω άποδειξει πως όχι στά κοιτουρού στο θ ο ύ ρ ι ο του Ρήγα δεν αναφέρονται οι Σέρβοι. Και τονίζω εκεί πως οι Σέρβοι είταν ανταγωνιστές των Έλλήνων. Έπειδη ό σερβικός έθνικισμός—κυρίως έξω από τá φυσικά σύνορα της Σερβίας—ανάπτχθη παράλληλα με τον ελληνικό. Βέβαια πολλοι σέρβοι πήραν μέρος στον ελληνικόν άπελευθερωτικόν άγωνα του 1821 και μερικοι είταν και όπαδοι και συντρόφοι του Ρήγα Φερραίου. Μα στις περιπτώσεις αυτές πρόκειται για έξαιρέσεις και όχι για μιá κ ο ι ν ή άπελευθερωτικη προσπάθεια. Στην Αυστροουγγαρία οι σέρβοι και οι έλληνες είχαν φτάσει στα μαχοίρια, πού λέει ό λόγος, γιατί οι δυό κοινότητες είχαν ριζικis διαφωνίαις πάνω στις έθνικis τους βλέψεις.

Έπίσης στην άλλη μελέτη μου «Είσαγωγή στην ιστορία της Έλληνικis Κεφαλαιοκρατίας» δίδω πολλά νέα στοιχεία και μαζί και μιá προοπτικη για τις κινητήριες δυνάμεις της άπελευθερωτικis έθνικis προσπάθειας της ελληνικis αστικis τάξης στην περίοδο 1750—1821.

Όπως ξεχωριστά έπι πλέον πρέπει να έξετασθει σε μιá τέτοια μελέτη και ό ρόλος του Οικουμενικου Πατριαρχείου και του άνώτερου Κλήρου γενικά. Είναι καιρός να πείσει ή λεωντí από τους ρασοφορεμένους έκμεταλλεντές των Βαλκανικών χωρών και να είωθθει όλη ή αλήθεια.

Ό κ. Λάσκαρις λοιπόν, πού ξέρει όλη τή βαλκανικη γλώσσα τους συνεπώς μπορεί άμεσα να μελετήσει από τις πηγές τους την ιστορία των βαλκανικών λαών στην περίοδο που αναφέραμε, θά προσέφερε μιá πολύτιμη υπηρεσία στην ελληνικη ιστορικη βιβλιογραφία, άρκει να ξεκινήσει από την άρχή ότι πρέπει να σταθεί άν-

τικειμενικό; και άμερόληπτος, και στη μεθοδολογία του νά είναι καλά άρματωμένος; και κατατοπισμένος ώστε νά βλέπει όχι την επίφανεια των γεγονότων μά κινήσεις; δυνάμεις που οδηγούν την ιστορία τότε πρὸς τὰ ἔδω και τότε πρὸς τὰ ἐκεῖ, δηλαδή διαλεκτικά.

*Αν κρίνω ἀπ' τήν παραπάνω μελέτη τοῦ κ. Λάσκαρι και ἀπό τίς άλλες του κρισηγραφίες, νομίζω πως είναι ὁ μοναδικός γιά τήν ὥρα ιστορικός που μπορεί νά μά; δώσει μιά Εἰσαγωγή—στο παραπάνω διάγραμμα—της νεώτερης; ιστορίας τῶν Βιλικανικῶν λαῶν.

Γιάννης Κορδάτος

Hawtrey R. : La circulation monétaire et le Crédit. Traduit par G. Gausse et L. Rist. Avec un Avant-Propos de Charles Rist et une Préface nouvelle de l'Auteur. Librairie du Recueil Sirey, 1935

Μεταφράζεται επιμελῶς τὸ γνωστόν ἔργον ἑνὸς τῶν σημανόντων μελῶν τῆς «σχολῆς; τοῦ Cambridge». Ὁ Hawtrey ἐξήσχησεν ἰσως περισσοτέραν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς; Ἀγγλικῆς νομισματικῆς πολιτικῆς τοῦ Keynes καιτοι οὗτος είναι γνωστότερος διεθνῶς.

Ὁ Ch. Rist παρατηρεῖ ὅτι πλείσται ὅσαι ἰδέαι τοῦ Hawtrey—ἐπισήμως άλλως; τε ἀσχολημένου εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν—ἀπετέλεσαν τὸ περιεχόμενον πολλῶν νομισματικῶν καινοτομιῶν τοῦ Ἀγγλικῶ Ἐθναυροφυλακείου. Πάντως; ὁ Rist ποιεῖται ὀφισιμένος ἐπιφυλάξεις. Ἰδίως; καθόσον ἀφορᾷ τήν σύλληψιν τοῦ Hawtrey διὰ τὸ νόμισμα ὅτι τοῦτο ἀποτελεῖ ὄργανον τῆς βοθηείας; τοῦ ὁποίου «son aquitte des dettes». Μάλιστα; διὰ τήν σύγχυσιν ἐν προκειμένῳ τοῦ χαρτινοῦ και μεταλλικοῦ ἐπικαλεῖται ὁ Rist τὰς ρήσεις τοῦ Pareto περὶ «ψευδοῦς» και «ἀληθοῦς» νομίσματος.

Τὸ ἔργον περιλαμβάνει δύο τμήματα τὸ καθαρῶς θεωρητικὸν τῆς νομισματικῆς κυκλοφορίας; και πίστεως και τὸ δεύτερον περιλαμβάνον ἀξιολογῶν σύνοψιν τῆς νομισματικῆς Ἱστορίας τῶν κυριώτερων χωρῶν Εὐρώπης και Ἀμερικῆς. Δ.Κ.

Dechesne Laurent : Histoire économique contemporaine. Librairie du Recueil Sirey, 1936

Περιλαμβάνει ἀδραν ἐξιστόρησιν τῶν οἰκονομικῶν ἐκείνων ἐκδηλώσεων (βιομηχανική ἐπανάστασις, ἐφαρμογή τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν εἰς τήν βιομηχανίαν, ἐξέλιξις συγκοινωνίας, ἐμπορικῆ και τραπεζικῆ ὀργάνωσις κλπ.) αἱ ὁποῖαι ὠδήγησαν εἰς τήν σημερινήν οἰκονομικήν ἐξέλιξιν. Ἀντικείμενον ἐρεῦνης; ἀποτελοῦν ἡ βιομηχανική παραγωγή και ἡ κυκλοφορία, οὐχὶ δὲ ἡ γεωργία και τὰ δημόσια οἰκονομικά, ὡς χωραὶ δὲ ἐρεῦνης; ἡ μέση και δυτικῆ Εὐρώπη και οἱ Ἠνωμένοι Πολιτεῖαι. Ἡ ἐξέλιξις σταματᾷ μέχρι τοῦ 1914 ὁπόθεν ἀρχίζει νέα ἐποχή πρωτογόνων μορφῶν συναλλαγῆς; κατὰ τὸν συγγραφέα, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τήν μέχρι τότε ἐξέλιξιν.

Schuster S. J. : Die Soziallehre nach Leo XIII und Pius XI Freiburg im Br. Herder und Co G. m. b. H. Verlagsbuchhandlung.

Ἐκτίθενται αἱ ἀρχαὶ τῶν Κοινωνικῶν Ἐγκυκλίων τοῦ Παππα Λέοντος XII και Πίου XI και σαφῶς διαγράφεται ἡ σχέση; Ἀτόμου και Κοινωνίας. Συγκρίνεται και ἀντιπαρατίθεται κατὰ τὰ κυριώτερα σημεῖα αὐτῆς ἡ οὐνιβερσαλιστική διδασκαλία τοῦ Spann, πρὸς τήν σχολαστικὴν—τελεολογικήν κοινωνικήν σύλληψιν, ἣτις ἀπέτελεσεν τήν θέσιν τῶν ὡς ἄνω παππικῶν ἐγκυκλίων. Και καταλήγει νά ἀναγνωρίσῃ τὸν Spann ὡς τὸν ἀριστον ἐκπρόσωπον τῶν ἐν λόγῳ ἐγκυκλίων, μετὰ τὸν ἀγῶνα ὃν διεξήγαγεν οὗτος κατὰ τῆς νοθεύσεως; τῆς Κοινωνικῆς ἰδέας ἀπὸ τὸν φιλελευθερισμὸν και σοσιαλισμὸν.

ΑΡΧΕΙΟΝ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΥΠΟ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΚΑΛΙΤΣΟΥΝΑΚΙ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ."
1936

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

I. Φιλοσοφία και Κοινωνική 'Επιστήμη.

Ἀντωνοπούλου Π. : Ἡ φιλοσοφικὴ ἄποψις τῶν Ἐλευσινίων μυστηρίων. 1936

Ἐλευθεροπούλου Α. : Ὁ ψυχικὸς βίος τῶν ἀνθρώπων. 1936

Γεωργούλη Κ. : Ἀριστοτέλους πρώτη φιλοσοφία. 1935

Παναγιωτίδου Γ. : Πλάτων. 1936

Πλουσιόχρον τῶν ἑπτὰ Σοφῶν συμπόσιον. Μετάφρασις Ε. Λαβίδ. 1936

Γεδεών Σ. : Ἡ ψυχολογία τῆς διαγωγῆς (Rehabilitation), 1936

Μάργκα Ἀρτέμη : Στοιχεῖα Μαρξιστικῆς αἰσθητικῆς (Μετάφρασις) 1936

II. Οἰκονομικαὶ Ἐπιστήμαι.

1. Θεωρία καὶ Ἱστορία τῆς Οἰκονομικῆς. Γενικά Οἰκονομικά ζητήματα. Οἰκονομία Ἐπιχειρήσεων. Παγκόσμιος Οἰκονομία. Οἰκονομικαὶ Συγκυρίες. Ἐγκυκλοπαιδικά. Βιογραφίαι.

Ἀνώτατον Οἰκονομικὸν Συμβούλιον : Ἡ Ἑλληνικὴ Οἰκονομία κατὰ τὸ ἔτος 1935. Ἀθήναι 1936

Ζολώτα Ζ. : Κατευθύνσεις τῆς οἰκονομικῆς μας πολιτικῆς. 1936

2. Γεωργία. Δάση. Ἀλιεία.

Τσοῦμη Ἰ. : Τὰ γεωργικὰ συστήματα ἐν Ἑλλάδι. 1936

Γανώση Β. : Τὸ νερὸ καὶ ἡ γεωργία, 1936

Κουτσομητοπούλου Π. : Πρακτικὸς ὁδηγὸς τοῦ γεωργοῦ. 1936

3. Ἐμπόριον. Συγκοινωνία.

Ἐμπορ. καὶ Βιομηχ. Ἐπιμελητήριον τῆς Ἑλλάδος : Ἐμπορικὸς καὶ βιομηχανικὸς ὁδηγὸς τῆς Ἑλλάδος 1936

4. Βιοτεχνία. Βιομηχανία. Μεταλλεία.

5. Χρῆμα. Τράπεζαι. Χρηματοστῆρια. Πίστις. Ἀσφάλεια.

Ζήση Γ. : Τὸ Ταχυδρομικὸν Ταμιευτήριον. 1936

Βαρδάκου Σ. : Ἡ λογιστικὴ τῶν Δανείων. 1936

Βαρελλᾶ Π. : Αἱ ρῆτραι εἰς χρυσόν. 1936

Πυρσοῦ Γ. Συμβολὴ εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς Τραπεζικῆς τῆς Ἑλλάδος. 1936

Δελιβάνη Δ. : Ἡ σχέσις ἐσωτερ. καὶ ἔξωτερ. ἀξίας τοῦ νομίσματος. 1936

Δοβέρδου Ἀλεξ. : Ὁ τόκος ἐν τῇ συγχρόνῳ Οἰκονομίᾳ. 1935

Ρόκα Κ. : Ἡ ἀσφάλεισις ἐπὶ τῆς ζωῆς. 1936

Δοβέρδου Ἀλ. : Τὰ ἐπιτόκια ἐν τῇ ἑλληνικῇ χρηματαγορᾷ. 1936

Μιρασλετζῆ Δ. : Ὁ ἔλεγχος τῆς διαχειρίσεως τοῦ δήμου. 1936

Κουτούπη Θ. Δημοσιονομία Β. 1936

Ψηράκη Μ. : Κώδιξ νόμων φορολογίας καπνοῦ καὶ σιγαρο-χάριτου. 1936

Περδικοπούλου Γ. : Χρηματοπιστηριακὰ συστήματα καὶ τεχνίσματα. 1936

6. Ἐργατικὸν ζήτημα. Κοινωνικὴ Πολιτικὴ. Δημοσία ἀντίληψις. Γυναικεῖον ζήτημα. Ζήτημα σὴτ κατοικίας.

Μαρούση Γ. : Τὸ κοινωνικὸ πρόβλημα. 1936

7. Θεωρία καὶ Στατιστικὴ τοῦ πληθυσμοῦ. Μετανάστευσις. Ἐποικίσις.

8. Συνεταιρισμοί.

9. Δημοσία Οἰκονομικὴ καὶ Οἰκονομία.

Δερτιλῆ Π. : Ὁ φόρος τοῦ εἰσοδήματος. 1936

Πιτσίου Γεωργίου : Λαδικασία βεβαίωσης τῆς ἀμέσου φορολογίας. 1936

Ἀντωνοπούλου Δ. : Φορολογικὴ Νομολογία. 1936

Σταμάτη Ε. : Δημόσιον Λογιστικόν. 1936

10. Στατιστικὴ.

III. Σοσιαλισμὸς καὶ Φασισμὸς.

IV. Γενικὴ Πολιτικὴ.

Πουλοπούλου Στυλ. : Ὁ ἰδεώδης πολιτικὸς κατὰ τὸν Πλάτωνα. 1936

V. Νομικὴ.

Γιῦτου Institutiones ἐκδίδονται ἐπιμελείᾳ Περικλῆ Βιζουκίδου. 1936

Μελετοπούλου Ι. : Τὸ Ἀκαϊοστίσιον τῆς Ἐφέσου 300 π. Χ. 1936

Ψηράκη Μ. : Κώδιξ νόμων φορολογίας καπνοῦ καὶ σιγαροχόρτου. 1935

Ζίψη Π. : Κωδικοποίησις τῶν διατάξεων τοῦ νόμου 5426. 1936

Λιτξεροπούλου Ἀλ. : Ἡ ἐξ ἐργατικῶν ἀτυχημάτων εὐθύνη. 1936

Γαρδίκια Κ. : Ἑγκληματολογία. 1936

Τζουμέρκα Δ. : Τὰ ἐπιμελητήρια (νομοθεσία). 1936

Φουντουκάκη Κ. : Ἑλληνικ. ναυτικὸν δίκαιον. 1936

Κώδιξ περὶ δήμων καὶ Κοινοτήτων (Ἐφημ. Ἑλλήνων Νομικῶν). 1936

Γανώση Β. : Ὅδηγίαι διὰ τὴν νομοθεσίαν ὑδραυλικῶν ἔργων

Γιδοπούλου Λουκᾶ : Τὸ δίκαιον τῆς ἀναγκαστικῆς ἐκτελέσεως. 1936

Φουρμιώτη Κ. : Ἡ *condictio indebiti* κατὰ τὸ παρ' ἡμῖν ἰσχῶν δίκαιον.

» » Ἡ *condictio ob turpem causam*. 1936

Σβώλου Ἀλ. : Συνταγματικὸν δίκαιον Β. 1 1936

Ἀνανιάδου Ε. : Στρατιωτικὸν Ποινικὸν Δίκαιον Β' ἔκδ. 1936

Πετροπούλου Ν. : Ἡ δίκη τοῦ Χριστοῦ. 1936

VI. Ἱστορία.

Ἐταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν : Ἐπειρησις ΙΑ. 1935. 1936

Καιροφύλα Κ. : Τὰ νεανικὰ χρόνια τοῦ Καποδίστρια. 1936

Βρατσάνου Δ. : Ἱστορία τῶν ἐν Ἑλλάδι ἐπαναστάσεων. 1936

Εὐαγγελίδου — Μιχαηλίδου : Ἱστορία τῆς νήσου Κίσου. 1936

Λάσκαρι Σ. : Διπλωματικὴ Ἱστορία τῆς Εὐρώπης 1814 - 1914. 1936

Κόλια Γ. : Ἡ προβυζαντινὴ Θεσσαλονίκη καὶ ἡ στάσις τοῦ 390 1936

VII. Ποικίλλα.

1. Βιβλία.

Δροσίνη Γ. : Ἡμερολόγιον τῆς μεγάλης Ἑλλάδος. 1936

Βεβήλου Ἀνεπιστήμονος : Νέος φωστῆρ ἐπιστημονικός. 1936

Μιχαλοπούλου Φ. : Ἴδε ὁ ἄνθρωπος. Ἐνας ἐκλεκτὸς τῆ: Ἀκαδημία.

2. Ἐκθέσις. Καταστατικά. Πραγματέα. Ἀπολογισμοί. Λογοδοσίαι.

3. Νέα περιοδικά.

Ἀγροικὴ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος : Δελτίον Α—Β. 1936

ΑΡΧΕΙΟΝ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΥΠΟ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΚΑΛΙΤΣΟΥΝΑΚΙ

ΑΛΛΟΔΑΠΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ,"
1936

ΕΚΛΟΓΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΛΛΟΔΑΠΗΝ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΝ

I. Φιλοσοφία και κοινωνική επιστήμη

Robin Léon : Platon I. 1936

Buri F. : Sein, Sinn und Eschaton. 1936

Anrich E. : Universitäten als geistige Grenzfestungen. 1936

II. Οικονομικαί επιστήμαι

1. *Θεωρία και Ίστορία τῆς Οἰκονομικῆς. Γενικά οἰκονομικά ζητήματα Οἰκονομία Επιχειρήσεων. Παγκόσμιος Οἰκονομία. Οἰκονομικαί Συγκυρίες. Ἐγκυκλοπαιδικά. Βιογραφίαι.*

Lagler E. : Theorie der Landwirtschaftskrisen. 1935

Andres H. ; Kaufkraftstheorie und konjunkturelle Entwicklung in der Preisbildung. 1936

Lencer R. : Betriebliche Sozialpolitik. 1936

Vigreux P. : Le fondement de la valeur de la monnaie d'après Turgot. 1936

2. Γεωργία. Δάση. Ἀλιεία.

Nogaro Bertand : Les prix agricoles mondiaux et la crise. 1936

Savoy (Dr) : L'agriculture à travers les âges. 1936

3. Ἐμπόριον. Συγκοινωνία.

4. Βιοτεχνία. Βιομηχανία. Μεταλλεία.

Urban Gertrund : Industrielle Absatzorganisation. 1936

5. Χρῆμα. Τράπεζαι. Χρηματιστήρια. Πίστις. Ἀσφάλεια.

Eyrand Henri : Sclérose économique et réforme monétaire. 1936

Kergaradec M. de : William Cobbet, L'inflation et la Déflation, 1936

Bundsmann E. : von Wesen des Geldes. 1936

(*) Χώρα ἐκδόσεως εἶναι ἡ κυρία Χώρα τῆς γλώσσης τοῦ βιβλίου. Ὄπου εἰς περισσοτέρας χώρας ὁμιλεῖται ἡ αὐτὴ γλῶσσα, ἢ ὅπου γίνεται ἡ ἐκτύπωσις εἰς ἕνῃν γλῶσσαν ἀπὸ τὴν τῆς Χώρας, ἐκεῖ ἀναγράφεται ἡ καθ'αυτὸ Χώρα ἐκδόσεως.

B.B. (Κατόπιν τοῦ τίτλου τοῦ βιβλίου) σημαίνει ὅτι τὸ βιβλίον εὑρίσκεται εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τῆς Βουλῆς ἐν Ἀθῆναις.

B.E. = Τὸ βιβλίον εὑρίζεται εἰς τὴν Ἐθνικὴν Βιβλιοθήκην ἐν Ἀθῆναις.

Τὰ ἐν Ἑλλάδι ἐκτυπώμενα βιβλία ἀποστέλλονται κατὰ τὸν νόμον εἰς τὰς Ἑλληνικὰς Βιβλιοθήκας.

6. Ἐργατικὸν ζήτημα. Κοινωνικὴ πολιτικὴ. Δημοσία ἀντίληψις. Γυναικεῖον ζήτημα. Ζήτημα κατοικίας.

Achmann A.: Olympia der Arbeit. 1936

Greife H.: Zwangsarbeit in der Sowjetunion 1936

Hagen H.: Der Einfluss der Maschine auf die Arbeitslosigkeit. 1936

Vergnolle H.: Supprimons le chômage. 1936

7. Θεωρία καὶ στατιστικὴ τοῦ πληθυσμοῦ. Μετανάστευσις. Ἐποικίσις.

8. Συνεταιρισμοί.

9. Δημοσία Οἰκονομικὴ καὶ Οἰκονομία.

Bühler O.: Bilanz & Steuer. 1939

Jores A.: Bilanzkritik. 1936

10. Στατιστικὴ.

Hühners: Geographisch-stat. Tabellen aller Länder der Erde, 1936

Lorenz Charl.: Die Statistik in der Kriegswirtschaft, 1936

Statistisches Handbuch der Weltwirtschaft. Bearbeit. in Stat. Reichsamt. 1936

III. Σοσιαλισμός.

Sens W.: Karl Marx, Sein irrelig. Entwicklung und antichristl. Einstellung, 1936

Trotsky Léon: Vie de Lénin I Jeunesse, 1936

IV. Γενικὴ Πολιτικὴ.

Matzhold A.: Brandherd Balkan. 1936

Sherill: Trois hommes (Roosevelt, Kamal, Mussilini). 1936

Zischka A.: Japan in der Welt. 1936

Lukacs G.: Der Neuaufbau Europas auf Grundlage der friedl. Revision der Friedensverträge. 1936

V. Νομικὴ.

Frey Emil: Das Recht der Sachversicherung. 1936

Fuchs Wilh.: Wege und Irrwege juristischen Denkens. 1938

Bussmenn H.: Der Verstoss gegen die Soziale Ehre. 1936

Joss W.: Konzernrechtsfragen. 1936

Osthoff W.: Der Konsortialvertrag. 1936

VI. Ἱστορία.

VII. Πειρίλλα.

1. Βιβλία.

2. Ἐκθέσεις, Καταστατικά. Πειραγμένα. Ἀπολογισμοί. Λογοδοσίαι

3. Νέα περιοδικά.

Deutsche Zeitschrift für Wirtschaftskunde. Hrsg. von Müller, Most, Wagner. Wiskemann. I. 1936

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ Κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ

* 1864 — † 1936

Ὁ Harden κρίνων τὸν Βενιζέλον κατὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον ἔγραφε περίπου τὰ ἑξῆς :

—Ὅ,τι διέκρινε τὸν Βενιζέλον τῶν πολιτικῶν τοῦ ἐλευθέρου βασιλείου δὲν ἦτο μόνον μεγαλυτέρα διπλωματικὴ δεξιότης καὶ βαθύτερα γνώσις τῆς εὐρωπαϊκῆς καταστάσεως, ἀλλὰ καὶ ἡ διαφορὰ τῶν ιδεῶν καθ' ὅτι ἀφεώρα εἰς τὴν κρατικὴν καὶ λαϊκὴν εὐτυχίαν, ἢ διάφορος ἀντίληψις τῶν ζητημάτων ἅτινα ἐδόνουν τὴν καρδίαν τοῦ ἔθνους, ὁ ἀγὼν ὅπως ἐξυψωθῆ εἰς ἀνωτέρας βαθμίδας τοῦ πολιτικοῦ βίου καὶ ὅπως ἐνδυναμώσῃ τὴν ἐθνικὴν ὑπόστασιν. Ἐν αὐτῷ ἐνεφώλευεν ἡ εὐγενὴς ὁρμὴ πρακτικῆς δράσεως, τόλμης, τὴν ὁποίαν ὁ ἀμύητος ἠδύνατο νὰ θεωρήσῃ ἐνίοτε ὡς ριψοκίνδυνον, ὁρμὴ ὅπως ἐπιβληθῆ, ὑπερδύναμος προσπίθεια, ἅτινα ἐξύψωνον αὐτὸν ὑπὲρ τὰ ὅρια τοῦ κοινοῦ, θάρρος μὴ γνωρίζον κίνδυνον καὶ ἐμπόδια. Πρὸς τούτους ὅμως καὶ εὐφυῆς διάνοια μετὰ διαυγοῦς καὶ τὸ μέλλον ἀνεφενῶντος ὑπολογισμοῦ, ἠνωμένη μὲ ἀνένδοτον θέλησιν.

Εἰς διάστημα μικρότερον τῶν τριῶν ἐτῶν, ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἀφ' ἧς ἐπαίτησε τὸν πόδα του εἰς Πειραιᾶ, ἐτελεσιουργήσεν ὑπὲρ τοῦ λαοῦ, τοῦ Κράτους καὶ τοῦ βασιλεύοντος οἴκου περισσότερα ἀφ' ὅσα οὐδέποτε πρὸ αὐτοῦ Νεοέλλη, περισσότερα ἀφ' ὅσα, εἰς μακρότερον χρονικὸν διάστημα καὶ ὁπουδήποτε ἄλλαχού. ἐπέτυχε πολιτικῶς τις τῆς σήμερον.

Ἡ πολιτικὴ αὐτῆ μεγαλοφυΐα τοῦ Βενιζέλου, ἢ οὔτως ἀδρῶς ἀπὸ τὸν Harden χαρακτηριζομένη, εἶχεν ὅμως καὶ τὴν βαθεῖαν οἰκο-

νομικήν καὶ κοινωνικὴν ἀπόχρωσίν της. Τί ἄλλως τε εἶναι ἡ ἑσωτερικὴ πολιτικὴ ἀπὸ συνδυασμοῦ ἰσορροπήσεως ἑσωτερικῶν καὶ διεθνῶν οικονομικῶν ἀντιθέσεων καὶ προσπάθειαν ἐξαπλώσεως τοῦ βυρσικοῦ οικονομικοῦ πολιτισμοῦ, ἀνέτου τινὸς στάθμης ζωῆς εἰς ὅσον τὸ δυνατόν εὐρύτερα λαϊκὰ στρώματα :

Ἡ τοιαύτη οικονομικὴ καὶ κοινωνικὴ ἐκδήλωσις τοῦ Βενιζέλου ἐμφανίζεται ἤδη ἀπὸ τοῦ πρώτου λόγου του εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἀμέσως διέγνωσε τὸ ὄξυ βλέμμα του τὴν παραμέλησιν τῶν γενικωτέρων λαϊκῶν συμφερόντων. Εἰς τὸν προγραμματικὸν λόγον του ἔλεγε τῇ 5 Ἰβρίου 1910. « Ἀδιαφορία ἐντελής πρὸς τὰς ἐργατικὰς καὶ ἀγροτικὰς τάξεις ἀποτέλεσμα ἔχουσα τὸ νὰ ἐξάπτωνται εἰς ἐπικίνδυνον πολλίαις ἀνταγωνισμὸν, ἢ ἀντίθεσις μεταξὺ κεφαλαίου καὶ ἐργασίας, μετιξὺ ἰδιοκτῆτου καὶ καλιεργητοῦ, ἐξ ἄλλου ἔλλειψις πίσεως οικονομικῆς πολιτικῆς ἐκ μέρους τοῦ κράτους, ἀποβλεπούσης εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ ἐνίσχυσιν τῶν παραγωγικῶν τῆς χώρας δυνάμεων. Δημοσιονομικὴ πολιτικὴ, ἥτις πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν ἀπαύστων ἐλλειμμάτων κατέφειγεν ἀνεπισημόνως καὶ ἐμπειρικῶς εἰς τὴν αὔξησιν τὴν ὑπερβάλλουσαν τῶν ἐμμέσων φόρων, δι' ὧν τὰ δημόσια βίβη ἐπιπίπτουσιν ἐπὶ τῶν ἀπορωτέρων τάξεων δυσαναλόγως πρὸς τὰς δυνάμεις αὐτῶν ».

Ἡ οικονομικὴ πολιτικὴ αὕτη τοῦ Βενιζέλου δύναται νὰ διαχωρισθῇ εἰς τὰς ἑξῆς μεγάλας γραμμάς.

1909—1915 Κοινωνικὸν ζήτημα. Ἐργατικὴ προστατευτικὴ καὶ ἀσφαλιστικὴ νομοθεσία συγχρονίσασα, ἰδίως καθύσον ἀφορᾷ τὴν προστασίαν, τὴν Ἑλλάδα πρὸς τὰ προηγμένα κράτη καὶ ἐμφανίσασα αὐτὴν τῷ 1919 εἰς τὴν πρώτην μεταπολεμικὴν διάσκεψιν τῆς ἐργασίας ἐν Οὐασινγκτῶνι ὡς προηγμένον εὐρωπαϊκὸν κράτος.

1911—1920 Ἀγροτικὸν ζήτημα. Προσπάθεια τακτοποιήσεως τοῦ κτήμονος ἀγροτικοῦ κόσμου μὲ ὅλην τὴν ἐπίγνωσιν τῶν ἐκ τῆς ἀγροικῆς ταύτης ἀποκαταστάσεως πλεονεκτημάτων τοῖ ἔθνους. (Διατήρησις τῆς ράσσης καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τοῦ πληθυσμοῦ, ἐξασφάλισις πηγαίας ἀνακαινίσεως τοῦ ἀστικοῦ ἀνθρωπίνου ὕλικου. Αὔξησις τῆς παραγωγῆς).

1919 Δημοσιονομικὴ πολιτικὴ. Μεταρρυθμίσεις τοῦ φορολογικοῦ συστήματος διὰ τῆς νομοθετικῆς ἐνοποιήσεως τῆς ποικίλης κατὰ διαμερίσματα ἰσχυροῦσης νομοθεσίας, ἐπιστημονικοῦ συγχρονισμοῦ αὐτῆς καὶ ἐπιβαρύνσεως τῶν εὐπορωτέρων τάξεων.

Ἡ τελευταία οικονομικὴ πολιτικὴ τοῦ Βενιζέλου ἦτο ἡ προώθησις τῆς χώρας πρὸς μεγάλα παραγωγικὰ ἔργα τὰ ὅποια θὰ ἔδιδον καὶ χῶρον καὶ ἀπόδοσιν εἰς τὸν διαρκῶς αὐξανόμενον πληθυσμὸν καὶ θὰ

ηλίτιουν τὴν παιθηκότητα τῶν διεθνῶν οικονομικῶν συναλλαγῶν μας. Τὰ ἀποτελέσματα καὶ τῆς προσπάθειας τοῦ αὐτῆς τὰ καρπούμεθα ἐν μέρει ἤδη σήμερον.

Ἐπρόσβεν ἀφ' ἑτέρου τὴν κρατικὴν μηχανὴν καὶ τὴν ποιότητα τῆς ὑπαλληλίας, ἔθεσε τὰς βάσεις τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως τὴν δὲ κεντρικὴν διεύρυνε ἀναλόγως πρὸς τὴν ἔκτοτε ἐξέλιξιν, ὥστε νὰ ἰδρῦθῶν ὅλα τὰ παραγωγικὰ καὶ κοινωνικὰ ὑπουργεῖα ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῆς μεγάλης δημιουργίας τοῦ.

Τοιοιτοτρόπως ἐπέβαλλε κατὰ τὸ δυνατόν τὸ Κράτος τῆς δικαιοσύνης εἰς τὴν οικονομικὴν ζωὴν τῆς χώρας, ἔναντι τῶν μέχρι τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Γουδι ἐπικρατούντων ἀμέτρων ἐγωισμῶν καὶ ἀτομικῶν τίσεων.

Πολιτικὸς λοιπὸν ὁ Βενιζέλος μέχρι μυελοῦ ὀστέων, μὴ ἔχων ἐν ἑαυτῷ οὔτε τὸ ἐλάχιστον μόριον σχολαστικισμοῦ, μὲ πεποίθησιν εἰς τὸν ἑαυτὸν τοῦ καὶ πίστιν εἰς τὸν λαόν τὸν ὅποιον ἀδιακόπως καὶ ἐπιμόνως προώθει, μὲ ρωμαντικὴν ψυχὴν καὶ ρεαλισμὸν διανοίας, μὲ εὐστροφίαν καὶ προσήλωσιν πρὸς τὴν πραγματικότητα καὶ τὸ ἐκἄστωτε ἐκ τῆς θεωρίας ἐφαρμόσιμον εἰς τὴν πραγματικὴν ζωὴν, ἐδημιούργησεν ἐκ τῆς καταπεπτωκυίας ἐποχῆς τοῦ 1897 κράτος εἰς τὸ ὅποιον ἐπραγματοποίησε τὰ ἰδανικὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου κατ' ἕκτασιν καὶ πολιτισμὸν κατὰ τοιοῦτον ἱκανοποιητικὸν τρόπον. ὅσον οὐδέποτε ἄλλοτε ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

Τοιοιτοτρόπως ἐκυριάρχησεν ἐσωτερικῶς ἀμέσως ἅμα τῇ ἐμφανίσει τοῦ καὶ παγκοσμίως ἐξετιμήθη καὶ ἐθαυμάσθη ὁ θρῦλος τοῦ Βενιζέλου, ὁ ὁποῖος θὰ χρησιμεύσῃ ὡς ὑπόδειγμα καὶ ἰδεῶδες πρότυπον εἰς τὴν αἰωνιότητα τοῦ ἔθνους.

Δ. Κ.